

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Bakalářská práce

2013

Jiří Milichovský

Kvalita života žen ve výkonu trestu odnětí svobody

Jiří Milichovský

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Jiří MILICHOVSKÝ
Osobní číslo: H108193
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Kvalita života žen ve výkonu trestu odnětí svobody

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na:

- historie zacházení s ženami ve výkonu trestu odnětí svobody,
- popis faktorů ovlivňující kvalitu života žen ve výkonu trestu odnětí svobody,
- hledání možností účasti sociálně-pedagogické práce na procesu zkvalitňování života žen ve výkonu trestu odnětí svobody.

Součástí práce bude sociologický výzkum zaměřený na zjištění přístupu sociální skupiny žen k různým druhům aktivit přímo ovlivňujících kvalitu jejich života ve výkonu trestu odnětí svobody.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Hungr, P. *Ženy ve vězeňské komunitě*. Brno: Masarykova univerzita, 2004.

Jůzl, M. *Základy penologie a penitenciární pedagogiky*. Brno: IMS, 2004.

Kraus, B. Poláčková, V. *Člověk – prostředí – výchova*. Brno: Paido, 2001.

Marešová, A. *Výzkum prvovězných žen*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009.

Urbanová, M. *Ženská delikvence jako sociální jev (Sborník příspěvků z konference)*. Brno: Masarykova univerzita, 2004.

Velikovská, K. *Odsouzená: Jak se žije ve výkonu trestu*. Brno: Jota, 2007.

Vnitřní řád věznice Světlá nad Sázavou, 2012.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

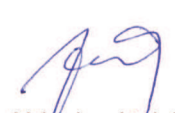
30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.

vedoucí ústavu

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

JIRÍ MILICHOVSKÝ

Jméno, příjmení studenta

Rodpis

V Brně 15.3. 2013

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce je zpracována na téma „Kvalita života žen ve výkonu trestu odnětí svobody“. Práce je členěna do dvou částí. V teoretické části jsou popsány základní pojmy trestu, jeho účelu a historie trestání. Dále je zde popsána struktura Vězeňské služby České republiky a stručná charakteristika Věznice Světlá nad Sázavou. V praktické části práce je interpretován výzkum prováděný ve Věznici Světlá nad Sázavou, jehož účelem je analyzovat subjektivní vnímání kvality života žen ve výkonu trestu v kontextu s jejich hodnotovým žebříčkem před uvězněním.

Klíčová slova:

Trest, výkon trestu, odsouzené ženy, Vězeňská služba České republiky, věznice, kvalita života, reintegrace, výchova, program zacházení.

ABSTRACT

This thesis deals with the topic „Quality of life of women serving their sentence of imprisonment“. The thesis is divided into two parts. The theoretical part describes the basic concepts of the punishment, its aim and history of punishment. Further the structure of Prison service of the Czech republic and a short characteristics of the Prison Světlá nad Sázavou are described here. The practical part of the thesis interprets the research work done in Prison Světlá nad Sázavou, whose aim is to analyse the subjective perception of quality of life of women serving their sentence in context with their system of values before their imprisonment.

Keywords:

Punishment, serving the sentence, convicted women, Prison service of the Czech republic, prison, quality of life, reintegration, education, program of handling.

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D. za včasnou a velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Jiří Milichovský

OBSAH

ÚVOD.....	8	
I	TEORETICKÁ ČÁST	9
1	VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.....	10
1.1	DEFINICE TRESTU A JEHO ÚČEL	10
1.2	HISTORIE TRESTU A TRESTÁNÍ.....	12
2	VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY.....	16
2.1	ÚKOLY VS	16
2.2	STRUKTURA VĚZEŇSKÉ SLUŽBY	18
2.3	ZÁKLADNÍ ORGANIZAČNÍ SLOŽKY VS ČR.....	18
2.4	SYSTÉM VĚZNIC V ČR	19
3	VĚZNICE SVĚTLÁ NAD SÁZAVOU.....	20
3.1	STRUČNÁ HISTORIE VĚZNICE	20
3.2	CHARAKTERISTIKA VĚZNICE	22
3.3	PROGRAMY ZACHÁZENÍ.....	23
II	PRAKTICKÁ ČÁST.....	26
4	KVALITA ŽIVOTA.....	27
4.1	KVALITA ŽIVOTA VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.....	28
4.2	SPECIFIKA VÝKONU TRESTU ODSOUZENÝCH ŽEN.....	28
5	VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ VE VĚZNICI SVĚTLÁ NAD SÁZAVOU.....	29
5.1	STANOVENÍ HYPOTÉZ	29
5.2	POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU	29
5.3	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	30
5.4	ANALÝZA VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	55
6	DISKUZE.....	57
7	ZÁVĚR.....	59
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	61
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	64
	SEZNAM OBRÁZKŮ	65
	SEZNAM PŘÍLOH.....	68

ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je „*Kvalita života žen ve výkonu trestu odnětí svobody*.“ Toto téma jsem si vybral hned z několika důvodů. Jsem zaměstnancem Vězeňské služby České republiky a pracuji v prostředí ženské věznice již více jak deset let. Pracuji na úseku oddělení logistiky a provozního zajištění chodu věznice, a ačkoliv přicházím téměř denně do kontaktu s odsouzenými ženami a životem uvnitř věznice, konkrétní představu o postoji odsouzených žen k míře uspokojování jejich osobních potřeb nemám. Proto se domnívám, že tato bakalářská práce, zejména její výzkumná část, bude i pro mne velmi cenným osobním přínosem v poznávání a prohloubení poznatků z vězeňské problematiky.

Dalším z důvodů proč mne tato problematika zaujala je skutečnost, že přesto, že velmi často slýcháme v našem okolí zprávy, informace a zapálené diskuze na téma spravedlnosti, viny a trestu, života ve vězení, smyslu a úspěchu věznění, amnestie apod., jen velmi malá část populace opravdu ví, jak to ve vězení vypadá. Málo kdo má konkrétní představu, jak probíhá výkon trestu odnětí svobody, čím naplňuje čas člověk ve vězení. Jak probíhá denní režim a co ovlivňuje subjektivní vnímání kvality života „*mezi ploty*“. Proto bych si přál, aby tato práce umožnila i širší veřejnosti proniknout do zmiňované problematiky.

Práce má dvě části, teoretickou a praktickou. V první části jsou popsány základní pojmy a oblasti výkonu trestu odnětí svobody, struktura Vězeňské služby České republiky a stručný popis Věznice Světlá nad Sázavou.

V druhé, výzkumné části této práce se pokusím za pomoci kvantitativního výzkumu posoudit subjektivní vnímání kvality života ženami, které si odpykávají trest odnětí svobody ve Věznici Světlá nad Sázavou. K tomuto výzkumu použiji dotazníkovou metodu sběru dat.

Cílem mé bakalářské práce bude nejen popis této minoritní skupiny osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Pokusím se analyzovat jednotlivé faktory, které přímo či nepřímo ovlivňují subjektivní vnímání kvality života žen ve vězení. Dále se pak zaměřím na specifika výkonu trestu odnětí svobody žen, na jejich hodnocení míry důležitosti jednotlivých faktorů ovlivňujících „*vězeňský život*“ a jejich hodnotový systém v kontextu s životem před nástupem výkonu trestu.

V závěru této práce se pokusím o shrnutí mnou zjištěných skutečností a jejich porovnání s odbornou literaturou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Výkon trestu odnětí svobody (dále jen „VTOS“) v České republice je právně zakotven v zákoně č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Vlastní akt výkonu trestu odnětí svobody probíhá ve věznicích, které jsou zřizovány Ministerstvem spravedlnosti a řízeny generálním ředitelstvím Vězeňské služby České republiky (dále jen „VS ČR“) a řediteli jednotlivých organizačních jednotek.

1.1 Definice trestu a jeho účel

Pojem „*trest*“ lze vysvětlit z několika pohledů. Může být definován jako následek nezákonného jednání.

„Trest v trestním právu lze tedy definovat jako právní následek trestného činu, představující jeden z prostředků dosažení účelu trestního zákona, vyjadřující negativní hodnocení pachatele a jeho činu, sledující účel uvedený v trestním zákoně, ukládaný výlučně trestním soudem, jehož výkon je vynutitelný státní mocí.“¹

Trest lze ovšem chápat také jako výchovnou metodu, kterou se společnost pokouší o nápravu osobnosti pachatele.

„Trest je jedním ze základních výchovných prostředků. V celospolečenském (sociálním) kontextu je používán jako významný obranný mechanismus před chováním a jednáním, které porušuje zavedené sociální konvence, pravidla nebo normy, tedy i delikventním jednáním, přičemž systém trestů je vymezen sociálními normami, zejména právem. Trest by měl být pro zločince neúměrným rizikem ve smyslu vysoké pravděpodobnosti dopadení a neodvratnosti odsouzení. Pro pachatele by měl být trest citelný, až na výjimky jistý, měl by následovat co nejrychleji po provinění, po trestném činu.“²

¹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha 2003, s. 404.

² SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec 2007, s. 11.

„Účelem trestu je především:

a) Chránit společnost před pachateli trestných činů

Trest je prostředkem sebeobrany společnosti před trestnými činy. Projevuje se zde ochranná funkce trestu, jenž má zabraňovat pachatelům v páchání dalších trestných činů a výchovně působit na jejich další život.

b) Zabránit pachateli v dalším páchání trestné činnosti

To znamená přimět pachatele k respektování zákonů nebo alespoň docílit, aby se dále nedopouštěl trestných činů. Pachateli je ztíženo či znemožněno páchat další trestné činy prostřednictvím užití systému druhů trestů uvedených v trestním zákoně.

c) Vychovávat pachatele k tomu, aby vedl řádný život

Tato problematika je dosud stále neuspokojivě vyřešena, zejména co se týče dosažení pozitivních výchovných účinků v rámci výkonu trestu odnětí svobody u recidivistů.

d) Působit výchovně i na ostatní členy společnosti

Zejména jde o to, že včasné a spravedlivé ukládání trestů má působit na ostatní labilní občany, které je tak nutné varovat před spácháním trestných činů, a ukazovat na neodvratnost spravedlivého trestu.“³

Úspěšné splnění všech úkolů a cílů směřujících k naplnění účelu trestu odnětí svobody vyžaduje jednotnou a dlouhodobou koncepci, s pomocí které každý vězeňský systém stanovuje svá jasná pravidla a cíle.

„Všechny vězeňské systémy i koncepce spojuje cíl zajistit bezpečnost občanů, a to izolací pachatelů trestné činnosti a takovým zacházením, aby byli motivováni žít v souladu se zákony.

Tento cíl je limitován a někdy dokonce mařen zhruba těmito činiteli:

1) architekturou věznic;

2) přeplněností věznic;

³ ČERNÍKOVÁ, V. a kol. *Sociální ochrana. Terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň 2008, s. 26-27.

3) hromadným ubytováním

4) prizonizací (kriminální nákazou).⁴

1.2 Historie trestu a trestání

„Historicky se trest vyvíjel z práva pomsty a realizoval se jako akt odplaty. Na počátku konstituování právní kultury měla dominantní místo oběť nebo její blízcí, kteří měli právo pomsty, podle zásady oko za oko, zub za zub. S rozvíjející se centralizací moci státu se však tato role přesouvala na vládnoucí kasty, o vině a trestu rozhodoval obvykle panovník nebo jiný nositel moci. Stát si rovněž začal vytvářet instituce, ve kterých realizoval trestní právo, které se postupně stávalo kodifikovaným.“⁵

Ve svých počátcích se trest a jeho užití zaměřovalo zejména na trestání tělesné. Ať již to byly různé formy mučení a mrzačení, nebo různé způsoby zbavení života. V této podobě měl trest za úkol nejen mstu a odplatu, ale měl deklarovat moc toho, kdo trest ukládal.

„Zločin útočí, kromě bezprostřední oběti, také na vládce, útočí na něj osobně, poněvadž zákon představuje vůli panovníka, útočí na něj fyzicky, neboť moc zákona je mocí vladaře.“⁶

Postupem času, společně s rozvojem renesančních myšlenek, se stále více upouštělo od fyzických trestů a častěji se začínalo používat uvěznění pachatele. Z počátku to byla vězení hradní, klášterní či vojenská. Postupně začala pravomoc trestat a věznit přecházet na města a stát.

V období 18. století byl trest uvěznění stále častěji považován za možnost alespoň minimální nápravy a převýchovy. Na rozdíl od tělesných a hrdelních trestů považovaných za odplatu a ochranu společnosti, byl kladen větší důraz na resocializaci a možné navrácení trestaného zpět do společnosti.

⁴ GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VS ČR, *Sborník referátů z mezinárodní konference*, Praha 2003. s. 193.

⁵ SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec 2007, s. 14.

⁶ FOUCAULT, M. *Dohlížet a trestat*, Praha 2000, s. 87.

„Cílem se stává náprava mravně zpustlého člověka, náprava jeho chování, jeho mravů. Nezbytnost výchovné funkce trestu, tak jak byla už v té době reflektována, dostatečně zřetelně vyjadřuje nápis v průčelí římské káznice sv. Michala z roku 1718:

Trestati nepoctivé je málo, jestliže je výchovou neučíme být poctivými“⁷

Zejména francouzské osvícenecké myšlenky přinášeny do systému trestu a věznění pokrokové a humanizační prvky. Za vlády císařovny Marie Terezie (1717 – 1780) bylo zrušeno mučení do té doby běžně používané při výslechu. Její syn Josef II (1741 – 1790) zrušil trest smrti, apod. Přes to vše bylo vězení v té době kruté a nemilosrdné. Odsouzení přežívali v nuzných a nelidských podmínkách (např. spali na dřevěných pryčnách, slavníky byly používány až od počátku 19. století), a málokterý odsouzený dokázal přežít ve vězení déle než několik málo let.

Významnou osobností 19. století byl bezesporu František Josef Řezáč (1819 – 1879). Tento kněz a vlastenecky velmi založený pedagog pracoval ve Svatováclavské trestnici v Praze. Tato byla v první polovině 19. století jedna z největších trestnic Rakouské monarchie a byla schopna pojmut 1 400 vězňů. Práce kněžská nebyla v těchto podmínkách jednoduchá.

„Mimo mší, kázání, promluv a vyučování bylo měsíčně poskytováno vězňům až 300 zpovědí, více jak 150 zaopatření umírajících, ale i několik křtů. Mimo výslovně náboženských povinností se kněží trestnice účastnili přijímání každého z nových vězňů, spolurozhodovali o návrzích udělení milosti, uklidňovali nepokojné trestance, dávali jim poslední nabádání před jejich odchodem z trestnice a zúčastňovali se i péče o propuštěné vězně.“⁸

I díky své nelehké a každodenní práci si František Řezáč uvědomoval důležitost práce s trestanci, jejich výchovy a snahy o jejich znovuzачlenění do společnosti. Nemalou pozornost věnoval ve svých myšlenkách a dílech také práci s propuštěnými trestanci a také kladnému působení na širokou veřejnost za účelem předcházení protizákonnému jednání.

⁷ ČERNÍKOVÁ, V. a kol. *Sociální ochrana. Terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň 2008, s. 34.

⁸ ŘEZÁČ, F. J. *Vězeňství v posavadních způsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců*. Příloha časopisu *České vězeňství* č. 4. 1995, doslov s. 5.

„Prostředky, jimiž lze zlému nadcházeti a dobré rozmáhati.

Prostředky tyto jsou:

- 1) Vzdělání lidu, t. osvěcování rozumu, a ušlechťování citu a vůle jeho.*
- 2) Dobré uspořádání poměrů rodinných a občanských.*
- 3) Zvýšení blahobytu hmotného.“⁹*

Po první světové válce a rozpadu Rakousko - Uherska v roce 1918 došlo v systému československého vězeňství k dalším pokrokovým změnám směřujícím k humanizaci výkonu trestu odnětí svobody.

„Vězni byli vedeni k osobní hygieně, dostávali práci pro veřejný sektor, bylo možné vyučit se řemeslům (švec, zahradník, tkalcovství). Bylo zavedeno „kulturně mravní působení na vězně“, do věznic docházeli lektori, kteří zde přednášeli o historii, zdravotědu i zajímavosti. Byly zřízeny knihovny, vězni mohli odesílat neomezeně dopisy a též přijímat návštěvy (v intervalu 17 dnů až 6 týdnů).“¹⁰

Tyto pokrokové tendence byly přerušeny nástupem fašismu a druhou světovou válkou. Po jejím konci v roce 1945 došlo na krátké období znovuzrození předválečných postupů, avšak události roku 1948 nesmazatelně poznamenali vývoj československého vězeňského systému na dlouhou dobu. Došlo k velké politizaci výkonu trestu odnětí svobody. Ať ji to byly politické procesy s osobami nepohodlnými režimu vlády KSČ, nebo zřizování pracovních táborů, kde probíhal výkon trestu v podmínkách odpovídajících návratu o několik desítek či stovek let vývoje vězeňství zpět.

Tento trend se sice i díky celosvětovému vývoji postupně zmírňoval, ale k jeho změně v humanistickou koncepci došlo až díky politickým změnám na konci devadesátých let 20. století.

Po roce 1989 došlo v celé Československé republice k mnoha změnám a ty se samozřejmě odrazily i v oblasti vězeňství. Došlo k dekriminalizaci politických trestů, byly uděleny dvě amnestie, došlo ke zrušení trestu smrti a celý československý vězeňský systém prošel složitým „očistným a restrukturalizačním“ procesem.

⁹ ŘEZÁČ, F. J. *Vězeňství v posavadních způsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců*. Příloha časopisu České vězeňství č. 4. 1995, s. 50.

¹⁰ SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec 2007, s. 16.

V současném období vrcholí procesy změn v systému vězeňství České republiky. V návaznosti na Koncepti rozvoje českého vězeňství z roku 1992 a současného dodržování standardů Evropských vězeňských pravice a Listiny základních práv a svobod, se vězeňský systém České republiky stává moderním, profesionálním a plně kompatibilním světovým systémem.

2 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY

„Posláním Vězeňské služby ČR je zajišťovat výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a bezpečnost a pořádek v soudních budovách. Vězeňská služba spravuje a střeží věznice a detenční ústavy. Dále střeží, předvádí a eskortuje vězněné osoby. K dalším úkolům patří výzkum v oboru penologie, jehož výsledky aplikuje v praxi.“¹¹

Vězeňská služba České republiky byla zřízena zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky ze dne 17. Listopadu 1992, ve znění pozdějších předpisů. Je řízena generálním ředitelem, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti ČR.

Vězeňská služba zajišťuje „výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném tímto zákonem ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti.“¹²

2.1 Úkoly VS

„Vězeňská služba

- spravuje a střeží vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,*
- spravuje a střeží ústavy pro výkon zabezpečovací detence,*
- střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, výkonu zabezpečovací detence a výkonu trestu odnětí svobody,*
- prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění,*
- provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody*
- zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství ministerstva a v jiných místech jejich činnosti a v rozsahu stanoveném tímto*

¹¹ Vězeňská služba České republiky [online]. ©2012 [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/cile-a-poslani-vs-cr-6124>

¹² Zákon č. 555/1992 Sb. - o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. § 1, odst. 1. Systém ASPI - stav k 29. 3. 2013 do částky 36/2013 Sb. a 16/2013 Sb. m. s. - RA376

zákonem zajišťuje pořádek a bezpečnost při výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství,

- *vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody,*
- *provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby,*
- *vede evidenci osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky,*
- *plní úkoly, které pro ni vyplývají z vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána,*
- *zabezpečuje vzdělávání příslušníků Vězeňské služby (dále jen "příslušníci") a občanských zaměstnanců Vězeňské služby, které provádí Institut vzdělávání, a vzdělávání osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, které provádí Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby,*
- *poskytuje zdravotní služby ve svých zdravotnických zařízeních osobám ve výkonu vazby, osobám ve výkonu zabezpečovací detence a osobám ve výkonu trestu odnětí svobody, příslušníkům a občanským zaměstnancům Vězeňské služby; v případě potřeby zabezpečuje zdravotní služby u mimovězeňských poskytovatelů zdravotních služeb,*
- *v rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem²⁾ objasňuje a prověřuje vlastními pověřenými orgány (dále jen „pověřené orgány Vězeňské služby“) trestné činy osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence; ve spolupráci s Generální inspekcí bezpečnostních sborů se podílí na předcházení a odhalování trestné činnosti příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců zařazených k výkonu práce ve Vězeňské službě spáchané při výkonu služby nebo při plnění pracovních úkolů“.¹³*

¹³ Zákon č. 555/1992 Sb. - o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. § 2, odst. 1. Systém ASPI - stav k 29. 3. 2013 do částky 36/2013 Sb. a 16/2013 Sb. m. s. - RA376

2.2 Struktura vězeňské služby

Vězeňská služba ČR se dělí na vězeňskou stráž, justiční stráž, správní službu a pověřené orgány Vězeňské služby.

Vězeňská stráž – zajišťuje střežení vazebních věznic, věznic, ústavů pro výkon zabezpečovací detence a eskortní činnost.

Justiční stráž – zabezpečuje bezpečnost v budovách Ministerstva spravedlnosti, státních zastupitelstev a soudů.

Správní služba – zabezpečuje ekonomickou, organizační, výchovnou, vzdělávací, zdravotnickou a jinou odbornou činnost uvnitř VS ČR.

Pověřené orgány Vězeňské služby – jednají v trestních věcech příslušníků VS ČR.

2.3 Základní organizační složky VS ČR

Základními organizačními složkami VS ČR jsou:

Generální ředitelství – jako řídicí orgán zabezpečuje organizační a kontrolní činnost v rámci Vězeňské služby.

Vazební věznice, věznice – zajišťují naplnění zákonem stanoveného účelu vazby a výkonu trestu odnětí svobody.

Institut vzdělávání VS ČR – zajišťuje zvyšování odborné a profesní úrovně zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby.

Střední odborná učiliště – jsou odborná výchovně-vzdělávací zařízení, která prostřednictvím školských vzdělávacích středisek (dále jen „ŠVS“) zprostředkovávají osobám ve výkonu trestu:

- a) přípravu pro výkon povolání a odborných činností v učebních a studijních oborech,
- b) doplnění základního vzdělání v kursech pro získání základního vzdělání,
- c) doplnění nebo rozšíření kvalifikace ve vzdělávacích kursech.

2.4 Systém věznic v ČR

Věznice v ČR jsou rozděleny do 4 základních typů:

*„Nejmírnější režim v uvedeném směru se uplatňuje ve věznici s **dohledem**. V prostorách věznice se odsouzení pohybují bez omezení. Pracují zpravidla na pracovištích mimo věznici. Dohled nad jejich pracovní činností je svěřen vychovatelům, kteří jej provádějí minimálně jedenkrát týdně. Poměrně široce jsou upraveny možnosti volného pohybu mimo věznici v mimopracovní době*

*Přísnější režim je stanoven pro věznici s **dozorem**. Ta je určena pro odsouzené s vyšší mírou narušenosti, než je tomu v případě věznice s dohledem, často pro odsouzené, kteří jsou penologickými recidivisty, tzn. byli již ve výkonu trestu odnětí svobody, a to pro úmyslný trestný čin.*

*Věznice s **ostrahou** je určena pachatelům, kteří nebyli zařazeni do předchozích dvou typů věznic, buď proto, že nesplňují podmínky pro takové zařazení, anebo jejich umístění do věznic s mírnějším režimem nebylo shledáno dostatečným.*

*Nejpřísnějším typem věznice je věznice se **zvýšenou ostrahou**. Jsou do ní zařazováni pachatelé s vysokým stupněm narušení, obvykle recidivisté v právním i penologickém smyslu, kteří se dopustili nejzávažnější trestné činnosti“¹⁴*

Konkrétní typ věznice, do které bude odsouzený umístěn, určuje soud v odsuzujícím rozsudku. Následné přemísťování odsouzených v rámci různých typů věznic v souladu s rozhodnutím soudu zabezpečuje Vězeňská služba ČR.

¹⁴ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář k § 8. Systém ASPI - stav k 29. 3. 2013 do částky 36/2013 Sb. a 16/2013 Sb.m.s. - RA376.

3 VĚZNICE SVĚTLÁ NAD SÁZAVOU

Obrázek č. 1: Věznice Světlá nad Sázavou¹⁵

3.1 Stručná historie věznice

„Věznice se nachází v malebném kraji Českomoravské vysočiny v severozápadní části města sklářů Světlé nad Sázavou. Areál byl dokončen v roce 1987 a do roku 1999 sloužil jako škola v přírodě Školského úřadu Teplice. Z důvodu nedostatečné ubytovací kapacity ve věznicích byl počátkem roku 2000 celý komplex budov převeden do užívání Vězeňské služby ČR.

Záměrem zde bylo vybudovat moderní vězeňské zařízení pro odsouzené ženy. Ještě v roce 2000 prošlo několik budov částečnou rekonstrukcí a 6. 11. 2000 zde byly ubytovány první ženy vykonávající trest v kategorii dozor. Postupně sem byly umísťovány i ženy z kategorie ostraha. Díky celkové renovaci budov a přistavění půdních nástaveb byla navýšena ubyto-

¹⁵ Vězeňská služba České republiky [online]. ©2012 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/>

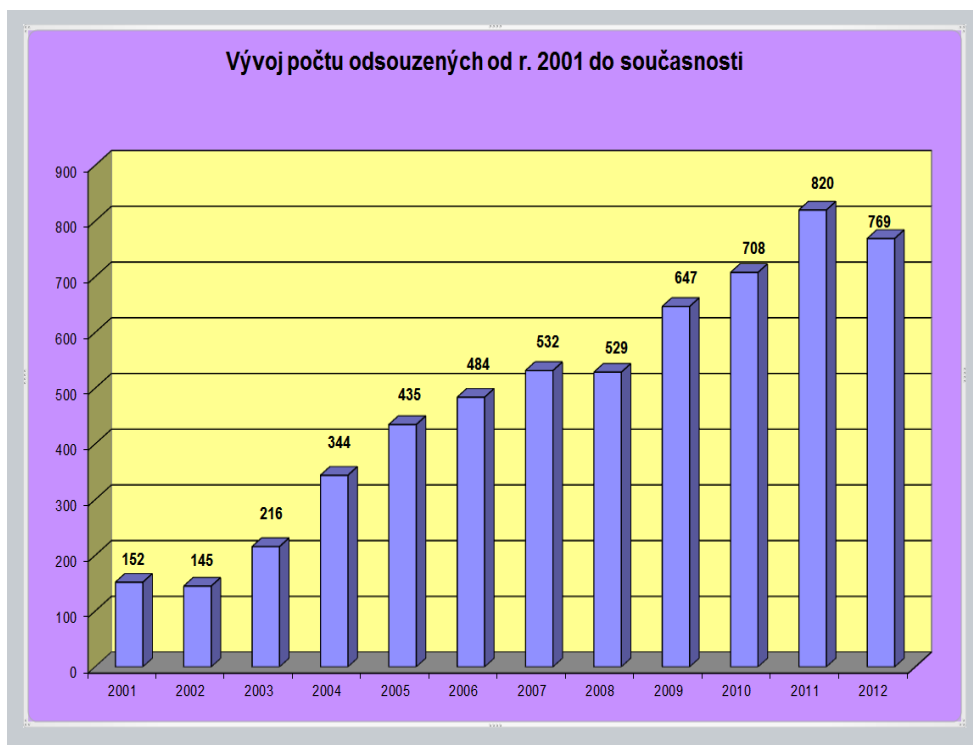
*vací kapacita na cca 400 míst. Věznice navíc získala tolik potřebné prostory pro zaměstnávání, vzdělávání a výchovnou práci s odsouzenými.*¹⁶

Další rozsáhlá a pro věznicí zásadní byla rekonstrukce celého objektu věznice, která probíhala v období 2003 a 2004 a to za plného provozu věznice. Tato investiční akce představovala rekonstrukci všech ubytovacích prostor pro odsouzené ženy, částečnou změnu vnitřního uspořádání již existujících objektů a vybudování objektů nových jako vstupního objektu, bezdrogové zóny a garáží. Dále pak došlo k výměně technologií kotelny a kuchyně, výměně oken, celkovému zateplení budov. Byla vybudována ochranná zeď. Celková kapacita věznice byla navýšena na 520 míst. (Obr. 1.)

Poslední stavební úpravy, kterými prošla Věznice Světlá nad Sázavou, proběhly v roce 2012. Během těchto úprav došlo ke zprovoznění některých původně nevyužitých půdních nástaveb a jejich přebudování na ubytovny pro odsouzené ženy. Tímto byla kapacita věznice navýšena na 740 míst. Mimo ubytovací kapacitu vznikly také nové prostory pro zacházení s odsouzenými v rámci volnočasových aktivit a dále i prostory pro jejich zaměstnání.

Všechny tyto investiční akce byly směřovány k postupné modernizaci všech objektů věznice a ke zdokonalení stavebně technických prostředků umožňujících zajištění vnější a vnitřní bezpečnosti. Nemalou měrou přispěly také ke zkvalitnění a zjednodušení všech organizačních, logistických a terapeutických činností provázejících výkon trestu odnětí svobody. Dalším téměř nutným hlediskem postupné rekonstrukce Věznice Světlá nad Sázavou bylo navyšování ubytovací kapacity. Tato byla postupně navyšována z počátečních 200 míst na současných 740. Přes to všechno se Věznice Světlá nad Sázavou potýká po celou dobu svojí existence se stejným problémem jako většina věznic v České republice. Tímto problémem je přeplněnost. (Obr. 2.)

¹⁶ Vězeňská služba České republiky [online]. ©2012 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/zakladni-informace-154/strucna-charakteristika-veznice-275>

Obrázek č. 2: Vývoj počtu odsouzených ve Věznici Světlá nad Sázavou¹⁷

3.2 Charakteristika věznice

Věznice je zařazena do kategorie věznic s ostrahou. Jsou zde zřízena oddělení s ostrahou a s dozorem a dohledem. Kromě ubytoven pro standardní výkon trestu, kde je umístěna převážná část odsouzených žen, jsou ve věznici zřízena ještě menší a uzavřená specializovaná oddělení. (dále jen „SpO“) Zde jsou umístěny skupiny žen se specifickými potřebami a možnostmi, díky nimž vyžadují tyto ženy odlišný přístup.

Jsou to tato specializovaná oddělení SpO:

Oddělení pro matky nezletilých dětí

Bezdrogová zóna

Oddělení pro trvale pracovně nezařaditelné ženy

¹⁷ Vězeňská služba České republiky [online]. ©2012 [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/informacni-servis-1629/statisticke-udaje-467/aktualni-pocty-veznu/>

Oddělení pro matky nezletilých dětí

Specializované oddělení pro výkon trestu odnětí svobody matek nezletilých dětí bylo ve věznici otevřeno v roce 2002. Po rekonstrukci věznice v letech 2003 – 2004 je jeho celková kapacita 15 odsouzených matek s celkovým počtem dětí 20. Toto oddělení je jediné v rámci VS ČR.

Bezdrogová zóna

„Bezdrogová zóna je oddělení, kde probíhá terapeutický program pro maximálně 15 odsouzených mladých žen (mladé dospělé či blízké věku mladistvé) zařazených do dozoru, které mají v anamnéze drogy a jsou motivovány k dobrovolné abstinenci. Zařazovány jsou na toto oddělení odbornou komisí na základě vlastní žádosti; většinou na dobu jednoho roku. Převažují zde prvotrestané odsouzené ženy.“¹⁸

Oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné ženy

V tomto oddělení jsou umístěny ženy v plném invalidním důchodu, ženy zdravotně postižené a poživatelky starobního důchodu. Prostory oddělení jsou stavebně upraveny pro osoby s omezenou schopností pohybu a orientace.

3.3 Programy zacházení

Jedním z nejdůležitějších nástrojů výkonu trestu odnětí svobody sloužícím k úspěšnému resocializačnímu procesu jsou programy zacházení. Tyto osobní programy jsou sestavovány „na míru“ každému odsouzenému v závislosti na jeho schopnostech a možnostech. Jejich výběr je ovlivňován délkou trestu, pohlavím a věkem odsouzeného a jeho charakterovými vlastnostmi. Část z aktivit je dobrovolná, doporučená či dobrovolně povinná.

„Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření

¹⁸ Vězeňská služba České republiky [online]. ©2012 [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/vykon-vezenstvi-462/vykon-trestu-1052/bezdrogova-zona>

*předpokladů pro jeho samostatný způsob života. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, umožní se mu výběr.*¹⁹

Aktivity programu zacházení:

Pracovní aktivity

„U pracovních aktivit programů zacházení lze nalézt tři základní aspekty:

- *odsouzený si osvojí nebo uplatní již získané specifické dovednosti*
- *naučí se schématu, že vynaložené úsilí přináší uspokojení i užitek (mzda, struktura-
ce času)*
- *s výplatou nakládají obdobným způsobem jako na svobodě, např. platba výživného,
dluhů, či výdaje na osobní potřeby*

*Cílem veškerých pracovních aktivit ve směru k odsouzeným je rozvoj, posílení a upevnění pracovních schopností a dovedností, které by mělo zvýšit jejich šance pro uplatnění na trhu práce po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.*²⁰

Vzdělávací aktivity

Jsou realizovány zaměstnanci oddělení výkonu trestu zaměřeno zejména na jazykovou průpravu (anglický a německý jazyk), hospodářství a politika ČR, kurz práce na PC, kurz vaření, zdravý životní styl.

*Vzdělávání odsouzených obecně má za cíl vedle smysluplného využití času ve VTOS umožnit odsouzeným získat a rozšiřovat jejich vzdělání, zvyšovat pracovní kvalifikaci a všeobecnou informovanost odsouzených.*²¹

Speciálně výchovné

Zahrnují abreakčně relaxační terapie, arteterapie, biblioterapie, individuální psychoterapie, komunity, pohybová terapie, poradna drogové prevence, psychoterapeutická skupina,

¹⁹ Zákon č.169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. § 41. odst. 3. Systém ASPI - stav k 29. 3. 2013 do částky 36/2013 Sb. a 16/2013 Sb. m. s. - RA376.

²⁰ Archiv Věznice Světlá nad Sázavou

²¹ Archiv Věznice Světlá nad Sázavou

sociálně psychologický výcvik, sociálně právní poradenství, krátký kurz konfliktů. Individuální a skupinové činnosti s terapeutickými prvky, široká škála technik od běžného penitenciárního působení a režimového přístupu přes sociální výcvik, poradenství, krizovou intervenci a další jsou zaměřené na redukci vnitřního napětí odsouzených, odstraňování závislostí, formování žádoucích složek osobnosti – sebevládní, eliminace agrese, atd. V podmínkách věznice je realizace takovýchto programů úměrně závislá na počtu odborných zaměstnanců.²²

Zájemové aktivity

V nabídce těchto aktivit je celá škála činností od sportovních, uměleckých přes rukodělné až po poznávací. Odsouzené jsou vedeny k samostatnému rozhodování o využití vlastního volného času, s ohledem na časový rozvrh dne a stupeň střežení v konkrétním typu věznice. Zájemové aktivity mají za cíl rozvíjet schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených v souladu s účelem výkonu trestu a odstraňování špatných návyků trávení volného času.²³ (Obr. 3)

Obrázek č. 3: Loutkoherecký kroužek²⁴

²² Archiv Věznice Světlá nad Sázavou

²³ Archiv Věznice Světlá nad Sázavou

²⁴ Archiv Věznice Světlá nad Sázavou

PRAKTICKÁ ČÁST

4 KVALITA ŽIVOTA

Bude-li se kdokoliv pokoušet o přesnou a jednoznačnou definici pojmu „kvalita života“, (QOL) ²⁵ zcela jistě se setká s celou řadou výkladových verzí. Neboť kvalita života je vždy vnímána s větší či menší dávkou subjektivity, a nikdy nelze zcela jednoznačně definovat co je a co není pro její úplnou determinaci limitující a důležité. Při otevřené diskusi na toto téma vždy lze najít něco o čemž je možné polemizovat. Jinak vnímá kvalitu svého života člověk zdravý, mladý a bohatý a jinak se k její definici staví člověk nemocný, starý a chudý.

Snaha o stanovení hodnot, které limitují život jako „kvalitní“ je patrná již v dávné historii lidstva. Již v dobách antických myslitelů lze v jejich úvahách nalézt snahy o hodnocení kvalit života ve společnosti. I v pozdějších obdobích vývoje lidské společnosti měly pokusy o stanovení těchto hodnot nezanedbatelné místo. Současná společnost nahlíží na stanovení proměnných, s jejichž pomocí lze stanovit a měřit kvalitu života, s ohledem na jednotlivé vědní obory.

„Fenomén kvality života je předmětem výzkumu několika odlišných vědních oborů. Z pohledu medicíny se jedná o snahu poskytovat co nejefektivnější léčbu, která povede k celkové spokojenosti pacienta i zdravotnického personálu, a dosahovat optimálnějších léčebných výsledků v minimálním časovém rozpětí. Sociologické hledisko zdůrazňuje úzkou provázanost QOL s životním způsobem, stylem a potřebami. Z environmentálního hlediska je kvalita života přímo determinována prostředím, v němž žije. Psychologický pohled se zaměřuje mj. na kvalitu života nevléčitelně nemocných pacientů, u nichž jsou fundamentálními kategoriemi např. autonomie, sebeúcta, autenticita a spokojenost.“²⁶

²⁵ Z angl. „Quality of life“

²⁶ VAĐUROVÁ, H., MŮHLPACHR, P. *Kvalita života – teoretická a metodologická východiska*, Brno 2005, s. 130

4.1 Kvalita života ve výkonu trestu odnětí svobody

Jednou z možných životních situací, kdy se subjektivní vnímání kvality života může změnit, nebo alespoň výrazně lišit od většinové populace, je bezpochyby nástup výkonu trestu odnětí svobody. V tomto okamžiku se zpravidla žebříček hodnot každého odsouzeného odchýlí od zaběhnutého stylu a nastávající změny výrazně změní jeho chápání kvality života.

„ V souvislosti s bytem ve vězení trestaný člověk ztrácí:

- *zaměstnání, a tím svou profesní roli;*
- *partnerskou roli, resp. roli člena rodiny - často se mu rozpadá manželství, resp. ho odmítne rodina, ztrácí i další sociální vazby, to znamená, že nemá potřebné zázemí, obvykle ani bydliště;*
- *své vědomosti, dovednosti a návyky, které jsou pro život na svobodě důležité, a získává nové zkušenosti, jež nemusí být vždycky jen pozitivní.*“²⁷

4.2 Specifika výkonu trestu odsouzených žen

Jakkoliv je zřejmé, že nástup výkonu trestu odnětí svobody mění a ovlivňuje osobnost každého člověka na dlouhou dobu, pokud se do této situace dostane žena, jsou její prožitky, vnímání a reakce velmi specifické.

„Žena v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody představuje z hlediska zacházení velmi specifický problém, vyplývající z podstaty pohlavní diverzity, psychiky a psychosomatického uspořádání.

Ženy mají velmi nízký práh emotivní vzrušivosti, jsou náchylnější k patickým afektům a hysteroidním výbuchům a podmínky věznic daleko hlouběji a nevratněji postihují jejich psychickou a osobnostní integritu.

Ženy ve vězení vyžadují maximálně citlivý přístup v zacházení. Žena s problémem zásadně vyžaduje při řešení důvěrný až intimní rozbor věci důvěryhodnou osobou. Není možné ji odbýt všeobecnými frázemi nebo ignorancí.“²⁸

²⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, Praha 2004, s. 817.

²⁸ ČERNÍKOVÁ, V. *Základy penologie pro policisty*, Praha 2002, s. 78.

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ VE VĚZNICI SVĚTLÁ NAD SÁZAVOU

Téma své bakalářské práce jsem zvolil převážně proto, že pracuji ve Věznici Světlá nad Sázavou již více jak deset let. Jedná se o jedinou věznici v rámci Vězeňské služby ČR, ve které si odpykávají trest odnětí svobody pouze ženy. Tato věznice je zařazena jako věznice s ostrahou a jsou zde zřízena oddělení s dohledem, s dozorem a s ostrahou.

Za cíl své bakalářské práce jsem si zvolil analýzu subjektivního vnímání kvality života odsouzenými ženami ve výkonu trestu odnětí svobody. Pokusím se posoudit faktory, které přímo či nepřímo ovlivňují vnímání kvality života ve vězení a analyzovat hodnoty, které dotazované ženy považují za prioritní a životně důležité.

Pro svůj výzkum jsem zvolil kvantitativní výzkumnou strategii za použití dotazníkové metody sběru dat. Respondentky se měly v dotazníku vyjádřit k hodnotám, které uznávaly před nástupem trestu odnětí svobody a dále pak ohodnotit subjektivní vnímání úrovně uspokojování svých potřeb ve výkonu trestu.

5.1 Stanovení hypotéz

H 1 – Domnívám se, že více jak 50 % odsouzených žen negativně vnímá odloučení od rodinných příslušníků.

H 2 - Předpokládám, že většina dotazovaných žen vyhledává volnočasové aktivity, jako alternativu trávení volného času ve VTOS.

H 3 – Domnívám se, že nadpoloviční většina dotazovaných žen je spokojená s úrovní stravování ve VTOS.

5.2 Popis výzkumného vzorku

Dotazované ženy byly náhodně vybrány napříč spektrem oddělení, tak aby byla zajištěna pokud možno největší objektivnost výzkumu. Celkem bylo rozdáno 50 kusů dotazníků v poměru: 15 ks odd. dozor, 15 ks odd. ostraha, 8 ks odd. před-výstupní, 5 ks bezdrogová zóna, 5 ks odd. žen pracovně zařazených ve vnitřní režii, 2 ks odd. matek s dětmi. Díky malému množství rozdaných dotazníků v jednotlivých odděleních a osobnímu přístupu zaměstnanců oddělení výkonu trestu, bylo zpět odevzdáno 100 % výtisků.

Po zpracování jednotlivých dotazníků byla sebraná data utříděna a pro jednodušší orientaci a přehled při interpretaci sestavena do tabulek a grafů.

5.3 Interpretace výsledků výzkumu

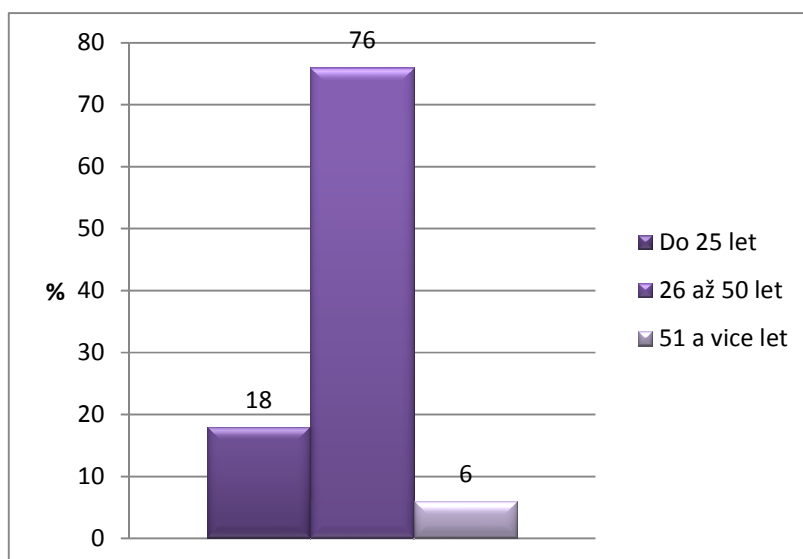
Otázka č. 1: Jaký je Váš věk?

Tabulka č. 1: Věk respondentek (Zdroj: vlastní)

Věk respondentek	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Do 25 let	9	18
26 až 50 let	38	76
51 a více let	3	6
Celkem	50	100

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že 76 % respondentek bylo ve věkovém rozpětí 26 až 50 let. 18 % žen uvedlo svůj věk do 25 let a 6 % bylo ve věku 51 a více let. (Tab. 1. Graf 1.)

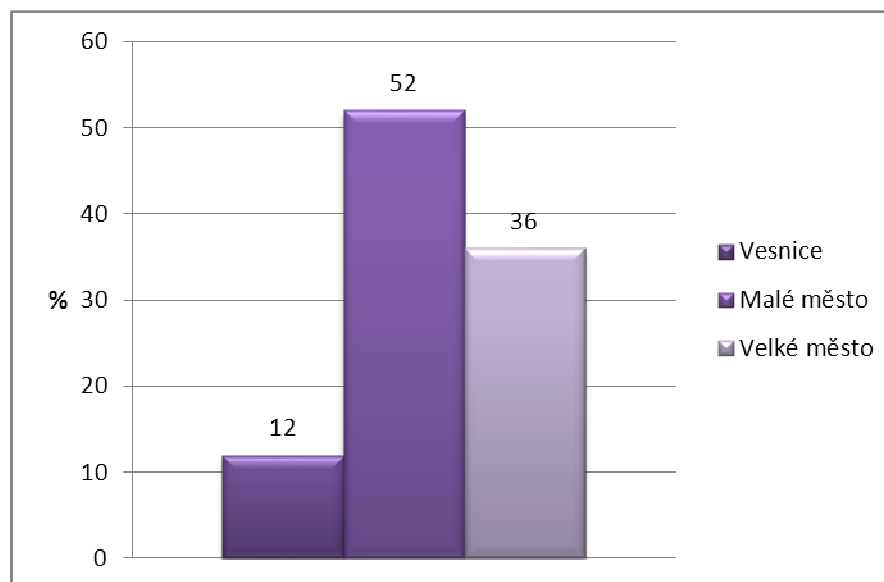
Graf č. 1: Věk respondentek (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 2: Místo Vašeho trvalého bydliště?*Tabulka č. 2: Trvalé bydliště (Zdroj: vlastní)*

Trvalé bydliště	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Vesnice	6	12
Malé město	26	52
Velké město	18	36
Celkem	50	100

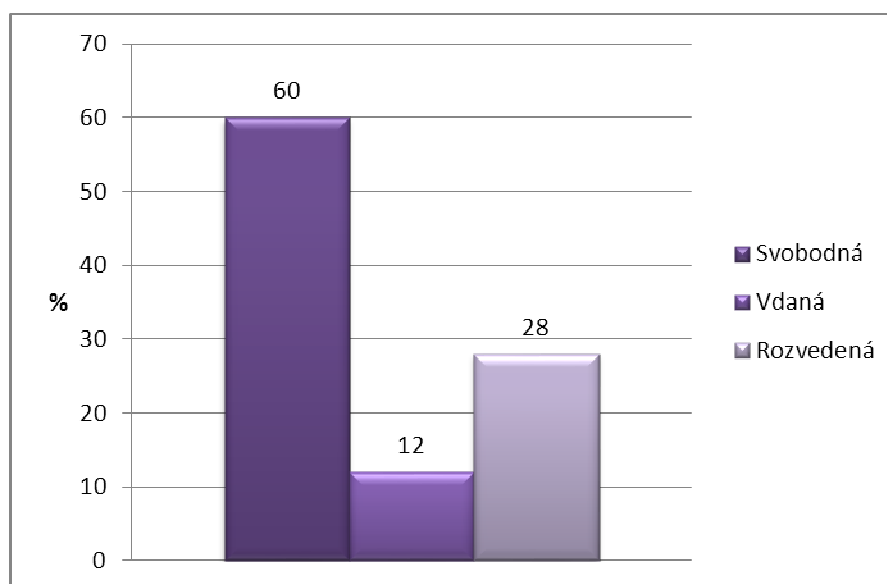
Jako místo trvalého bydliště uvedlo 52 % dotazovaných žen malé město. Ve velkém městě trvale žije 36 % dotazovaných a 12 % žen uvedlo jako místo trvalého bydliště vesnici. (Tab. 2. Graf 2.)

Graf č. 2: Trvalé bydliště (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 3: Jaký je Váš rodinný stav?*Tabulka č. 3: Rodinný stav (Zdroj: vlastní)*

Rodinný stav	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Svobodná	30	60
Vdaná	6	12
Rozvedená	14	28
Celkem	50	100

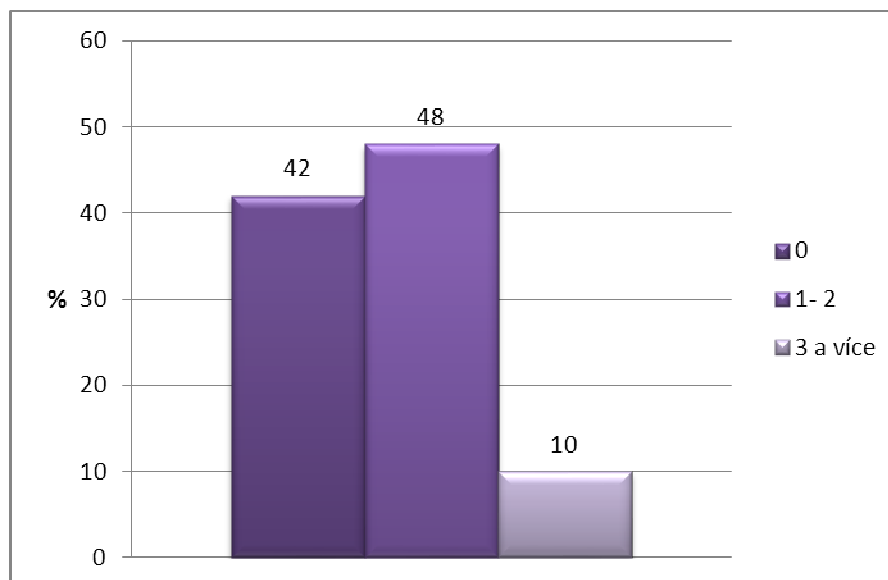
Z celkového množství odpovědí vyplývá, že 60 % respondentek bylo svobodných. Svůj rodinný stav onačilo jako „rozvedená“ 28 % dotazovaných žen a 12 % z nich bylo vdaných. (Tab. 3. Graf 3.)

Graf č. 3: Rodinný stav (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 4: Kolik dětí jste měla před nástupem výkonu trestu?*Tabulka č. 4: Počet dětí (Zdroj: vlastní)*

Počet dětí	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
0	21	42
1 - 2	24	48
3 a více	5	10
Celkem	50	100

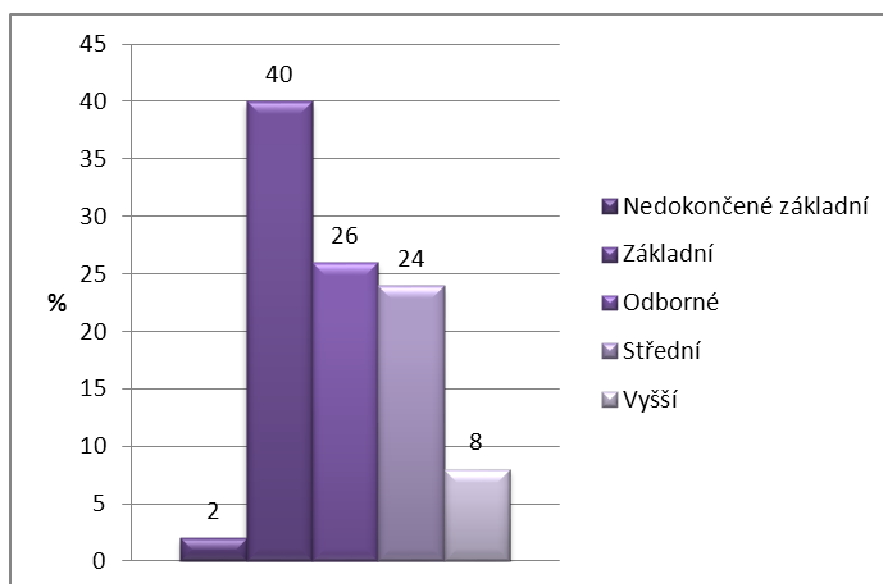
V dotaznících uvedlo 48 % dotazovaných, že mělo před nástupem výkonu trestu ve své péči 1 – 2 nezletilé děti. Podobně 42 % žen uvedlo, že ve své péči nemělo žádné nezletilé dítě. A více jak tři děti mělo v péči 10 % respondentek. (Tab. 4. Graf 4.)

Graf č. 4: Počet dětí (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 5: Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?*Tabulka č. 5: Vzdělání (Zdroj: vlastní)*

Vzdělání	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Nedokončené základní	1	2
Základní	20	40
Odborné	13	26
Střední	12	24
Vyšší	4	8
Celkem	50	100

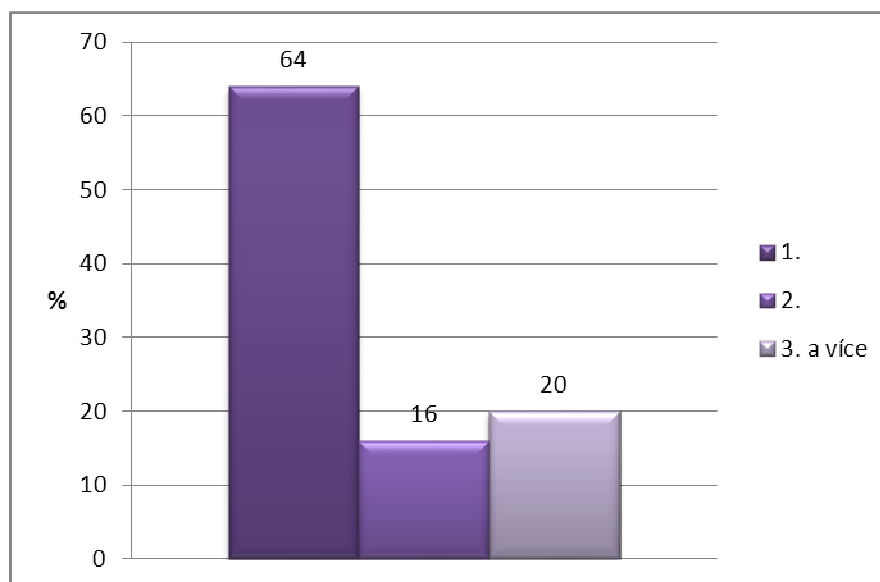
V dotaznících onačilo 40 % dotazovaných žen jako svoje nejvyšší dosažené vzdělání základní, 26 % žen dosáhlo odborné a 24 % střední vzdělání. Dále pak 8 % dotázaných žen uvedlo svoje vzdělání vyšší jak střední a 2 % (jedna žena) nedokončila ani základní vzdělání. (Tab. 5. Graf 5.)

Graf č. 5: Vzdělání (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 6: Jaké je pořadí Vašeho současného trestu?*Tabulka č. 6: Pořadí trestu (Zdroj: vlastní)*

Pořadí trestu	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
1.	32	64
2.	8	16
3. a více	10	20
Celkem	50	100

Z celkového počtu dotazovaných žen bylo nejvíce (a to 64 %) odsouzených, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé (tzv. prvotrestané). 20 % dotazovaných bylo ve výkonu trestu potřetí a vícekrát. Jako v pořadí druhý trest uvedlo svůj současný pobyt ve vězení 16 % respondentek. (Tab. 6. Graf 6.)

Graf č. 6: Pořadí trestu (Zdroj: vlastní)

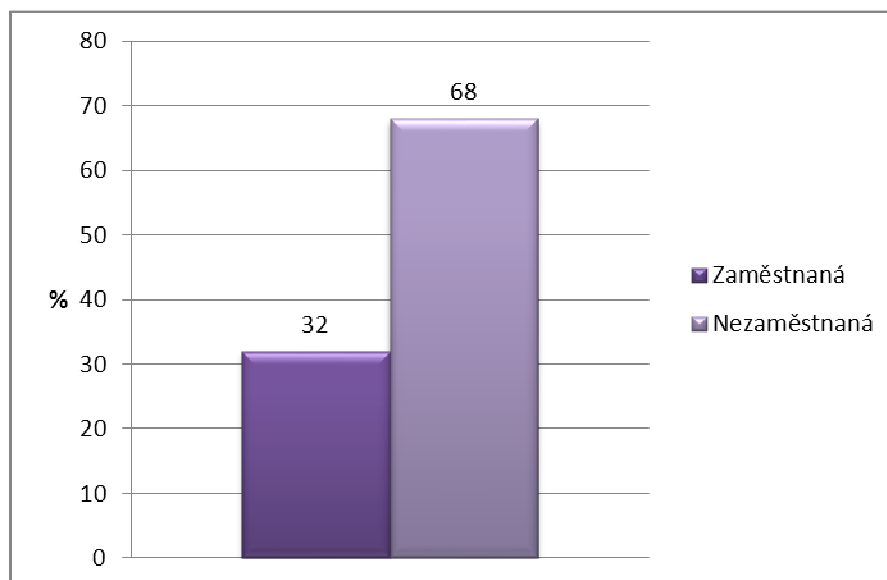
Otázka č. 7: Byla jste před nástupem (posledního) trestu odnětí svobody zaměstnaná, nebo samostatně výdělečně činná?

Tabulka č. 7. Zaměstnání před VTOS (Zdroj: vlastní)

Zaměstnání před VTOS	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	16	32
Ne	34	68
Celkem	50	100

Na otázku na zaměstnání před nástupem výkonu trestu odnětí svobody odpovědělo 68 % dotazovaných žen záporně, že nebyly zaměstnány ani samostatně výdělečně činné. Naopak 32 % žen mělo před nástupem do vězení stálé zaměstnání. (Tab. 7. Graf 7.)

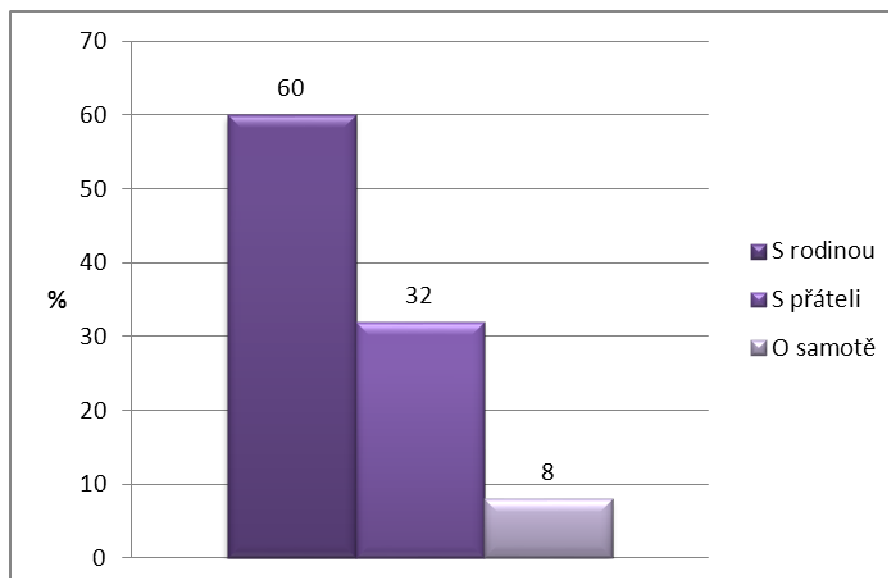
Graf č. 7: Zaměstnání před VTOS (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 8: S kým jste trávila nejčastěji Váš volný čas před nástupem výkonu trestu?*Tabulka č. 8: Volný čas před VTOS (Zdroj: vlastní)*

Volný čas před VTOS	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
S rodinou	30	60
S přáteli	16	32
O samotě	4	8
Celkem	50	100

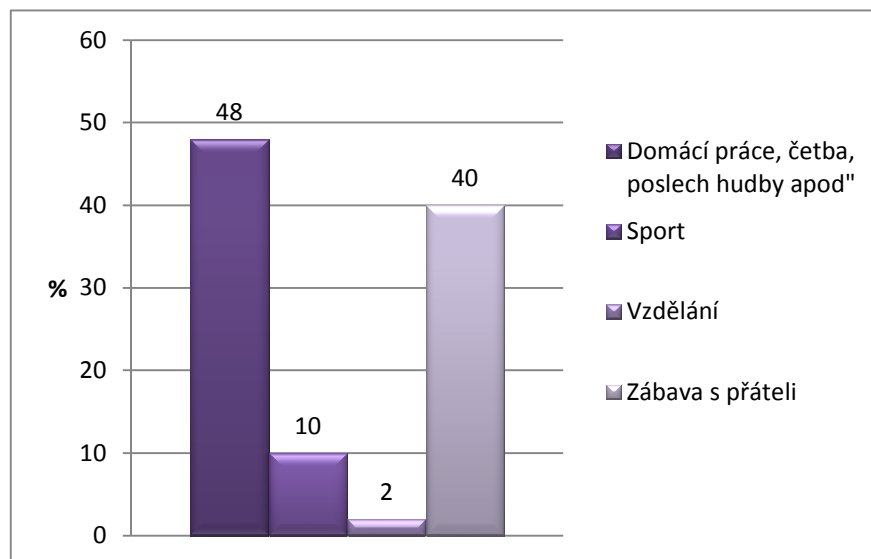
Největší část z dotazovaných žen (60%) v dotazníku uvedlo, že svůj volný čas, v období před nástupem trestu odnětí svobody, trávilo s rodinou. S přáteli trávilo svůj volný čas 32 % respondentek a 8 % trávilo svůj volný čas o samotě. (Tab. 8. Graf 8.)

Graf č. 8: Volný čas před VTOS (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 9: Čím jste vyplňovala Váš volný čas před nástupem výkonu trestu?*Tabulka č. 9: Volný čas před VTOS (Zdroj: vlastní)*

Volný čas před VTOS	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Domácí práce, četba, poslech hudby apod.	24	48
Sport	5	10
Vzdělání	1	2
Zábava s přáteli	20	40
Celkem	50	100

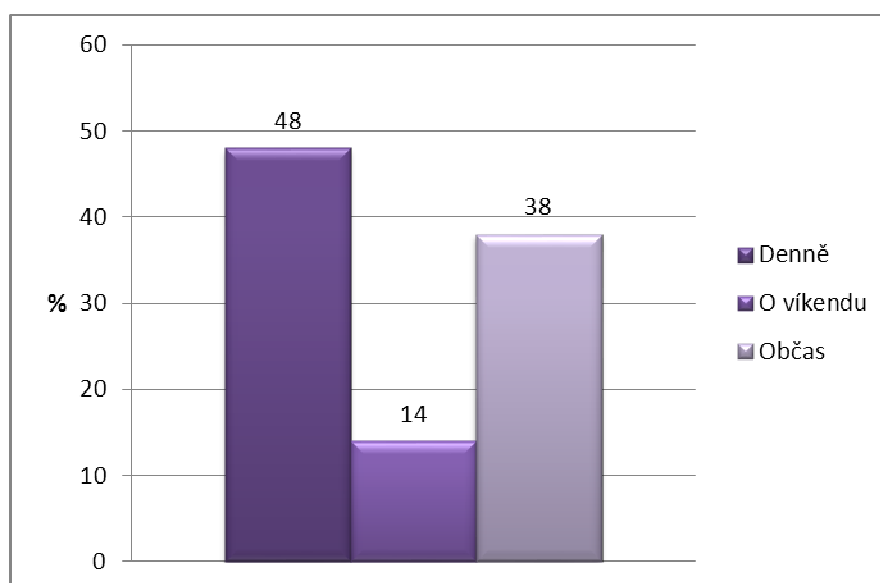
48 % dotázaných žen uvedlo, že svůj volný čas před nástupem výkonu trestu vyplňovaly domácími pracemi, četbou, poslechem hudby a podobně. Zábavu s přáteli preferovalo jako náplň volných chvil 40 % žen. Sportem se zabývalo ve volném čase 10 % žen a vzdělávání označily jako způsob volnočasového vyžití 2 % dotázaných (jedna žena). (Tab. 9. Graf 9.)

Graf č. 9: Volný čas před VTOS (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 10: Jak často jste byla před nástupem výkonu trestu v kontaktu se svými přáteli?*Tabulka č. 10: Čas s přáteli (Zdroj: vlastní)*

Čas s přáteli	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Denně	24	48
O víkendu	7	14
Občas	19	38
Celkem	50	100

Na otázku zkoumající četnost kontaktu s přáteli odpověděla téměř polovina (48 %) dotazovaných, že denně. 38 % žen bylo s přáteli v kontaktu občas a 14 % uvedlo variantu víkendových setkání. (Tab. 10. Graf 10.)

Graf č. 10: Čas s přáteli (Zdroj: vlastní)

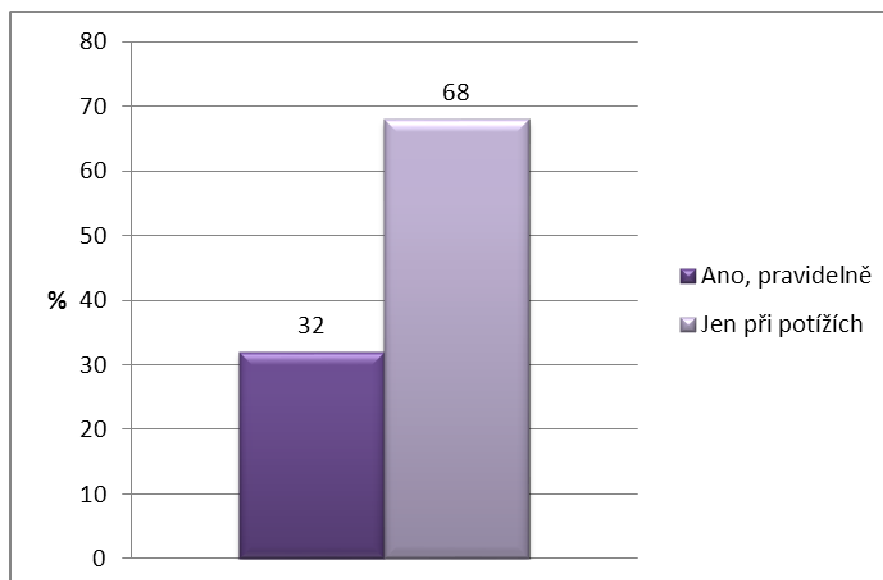
Otázka č. 11: Absolvovala jste před nástupem výkonu trestu pravidelné preventivní prohlídky? (praktický lékař, zubní lékař, gynekolog, apod.)

Tabulka č. 11: Preventivní prohlídky (Zdroj: vlastní)

Preventivní prohlídky	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano, pravidelně	16	32
Jen při potížích	34	68
Celkem	50	100

Z dotazníkového šetření vyplývá, že 68 % dotazovaných žen neabsolvovalo pravidelné preventivní prohlídky, ale navštěvovalo lékaře pouze v případě zdravotních potíží. Naproti tomu pravidelné lékařské preventivní prohlídky absolvovalo 32 % dotazovaných žen. (Tab. 11. Graf 11)

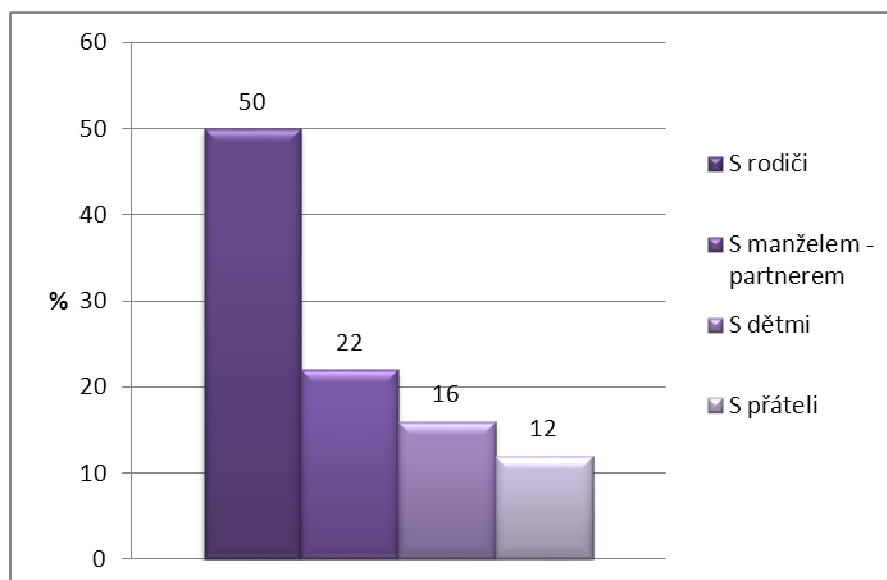
Graf č. 11: Preventivní prohlídky (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 12: S kým mimo vězení udržujete v současné době nejužší kontakt?*Tabulka č. 12: Kontakt mimo VTOS (Zdroj: vlastní)*

Kontakt mimo VTOS	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Rodiče	25	50
Manžel - partner	11	22
Děti	8	16
Přátelé	6	12
Celkem	50	100

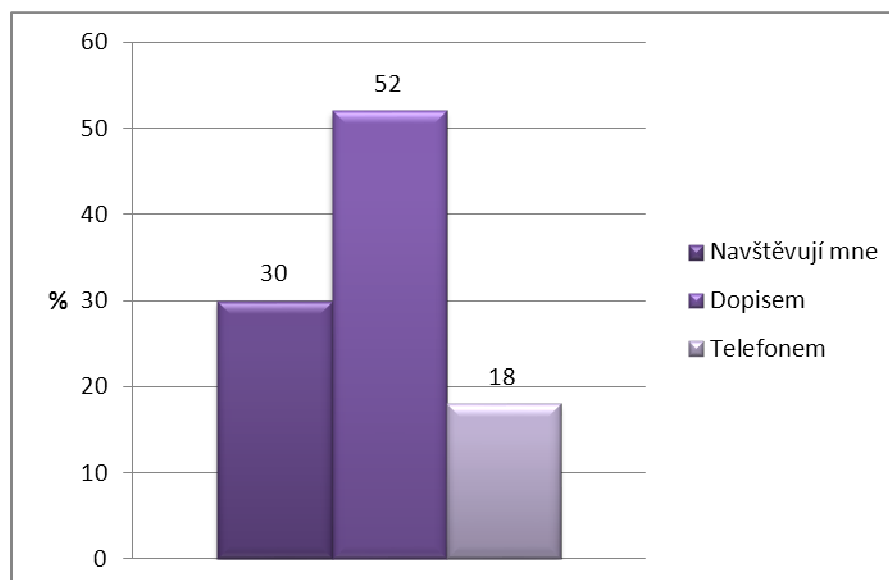
Z vyhodnoceného výzkumu vyplývá, že 50 % dotazovaných udržuje nejčastější kontakt s rodiči a 22 % s manželem, nebo druhem. Dále pak 16 % žen označilo jako nejčastější kontaktované svoje děti a 12 % svoje přátele. (Tab. 12. Graf 12.)

Graf č. 12: Kontakt mimo VTOS (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 13: Jakým způsobem jste s nimi v kontaktu?*Tabulka č. 13: Způsob kontaktu (Zdroj: vlastní)*

Kontakt	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Navštěvují mne	15	30
Dopisem	26	52
Telefonem	9	18
Celkem	50	100

Jako nejčastější způsob kontaktu s osobami mimo výkon trestu odnětí svobody uvedlo 52 % dotazovaných formu dopisu. Jako v pořadí druhá, co do četnosti, varianta osobní návštěvy byla označena 30 % dotazovaných žen. 18 % respondentek uvedlo jako nejčastější způsob kontaktu s blízkými osobami telefon. ⁽²⁹⁾, (Tab. 13. Graf 13.)

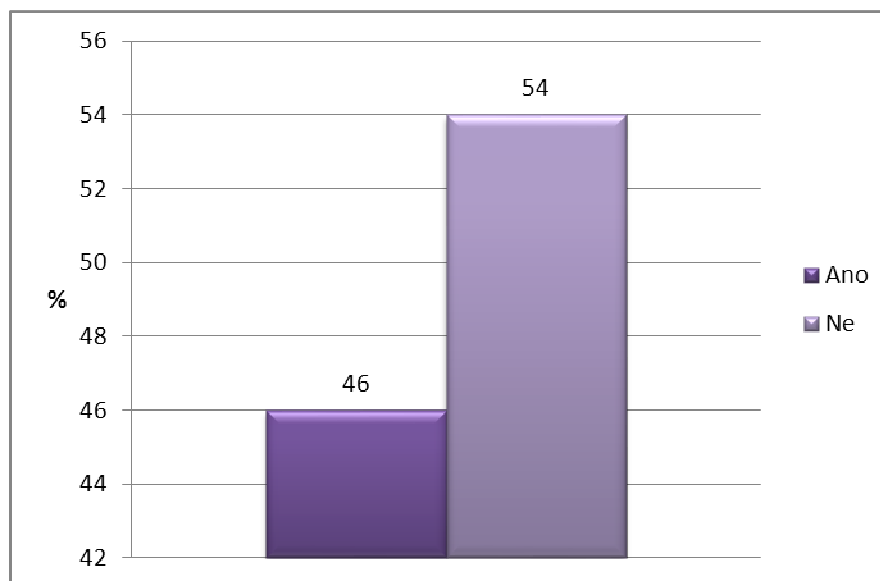
Graf č. 13: Způsob kontaktu (Zdroj: vlastní)

²⁹ Vnitřní řád Věznice Světlá nad Sázavou, 2012. čl. 12.

Otázka č. 14: Pracujete ve VTOS? Případně proč?*Tabulka č. 14: Práce ve VTOS (Zdroj: vlastní)*

Práce ve VTOS	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	23	46
Ne	27	54
Celkem	50	100

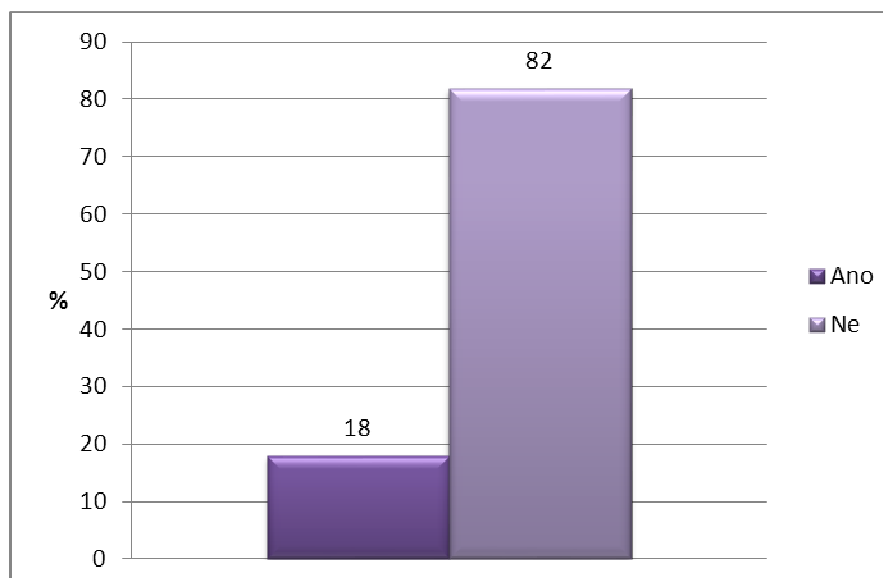
Na otázku týkající se pracovního zařazení ve vězení odpovědělo 54 % dotazovaných žen, že nepracují. Jako doplňující odpověď uváděly nejčastěji stále neuzavřená všechna soudní řízení ke své osobě. 46 % dotazovaných je ve věznici zařazeno do zaměstnání. (Tab. 14. Graf 14.)

Graf č. 14: Práce ve VTOS (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 15: Navštěvujete ve vězení nějaký vzdělávací program?(škola, kurzy apod.)*Tabulka č. 15: Vzdělávací programy (Zdroj: vlastní)*

Vzdělávací programy	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	9	18
Ne	41	82
Celkem	50	100

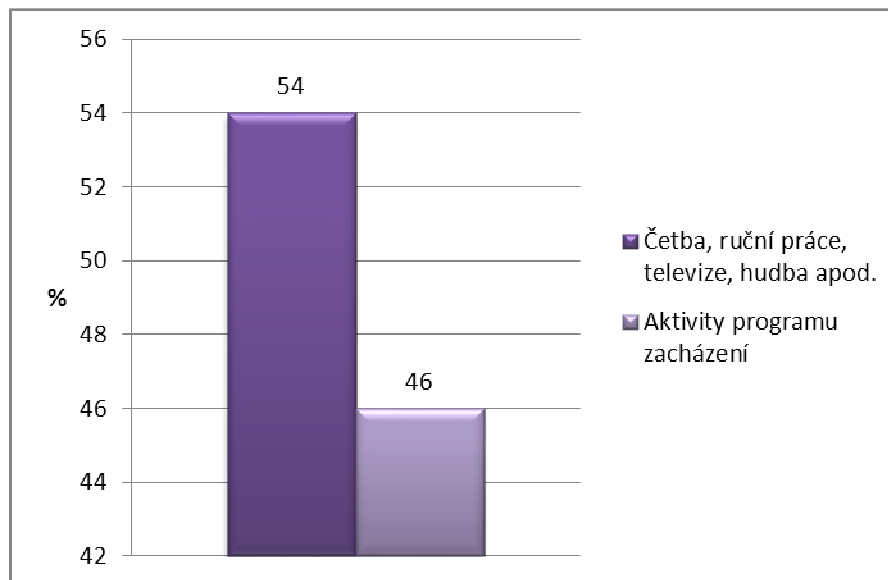
Z vyhodnoceného dotazníkového šetření vyplynulo, že 82 % dotazovaný nenavštěvuje ve věznici žádný vzdělávací kurz, ani se neúčastní žádného vzdělávacího programu na ŠVS. Naopak, 18 % dotazovaných odpovědělo kladně. (Tab. 15. Graf 15.)

Graf č. 15: Vzdělávací programy (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 16: Jakým způsobem vyplňujete volný čas ve vězení?*Tabulka č. 16: Volný čas ve VTOS (Zdroj: vlastní)*

Volný čas ve VTOS	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Četba, ruční práce, televize, hudba apod.	27	54
Aktivity programu zacházení	23	46
Celkem	50	100

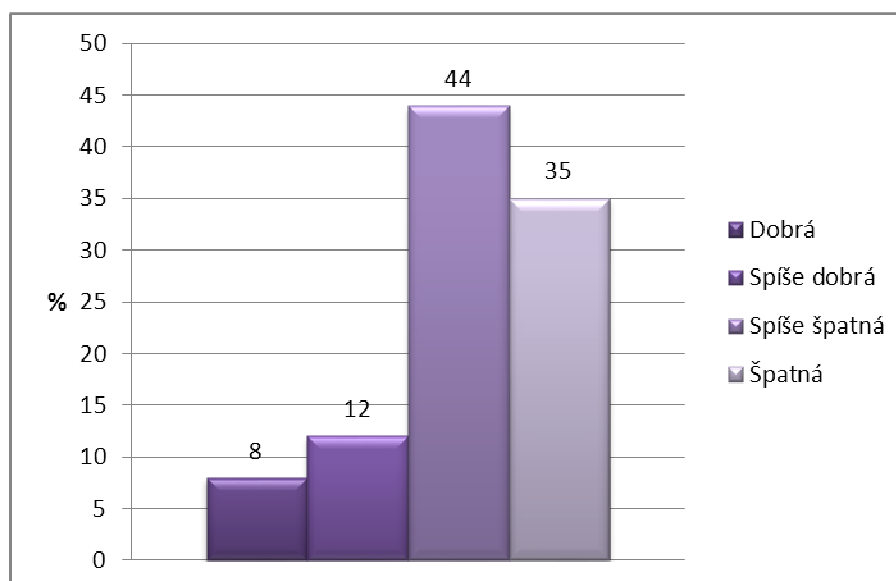
Na otázku na náplň volného času ve vězení v dotazníku odpovědělo 54 % dotazovaných, že preferují četbu, ruční práce, sledování televize, poslech hudby a podobně. 46 % respondentek označilo jako náplň volného času organizované aktivity programu zacházení. (Tab. 16. Graf 16.)

Graf č. 16: Volný čas ve VTOS (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 17: Jak byste ohodnotila úroveň lékařské péče ve vězení?*Tabulka č. 17: Lékařská péče (Zdroj: vlastní)*

Lékařská péče	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Dobrá	4	8
Spíše dobrá	6	12
Spíše špatná	22	44
Špatná	18	36
Celkem	50	100

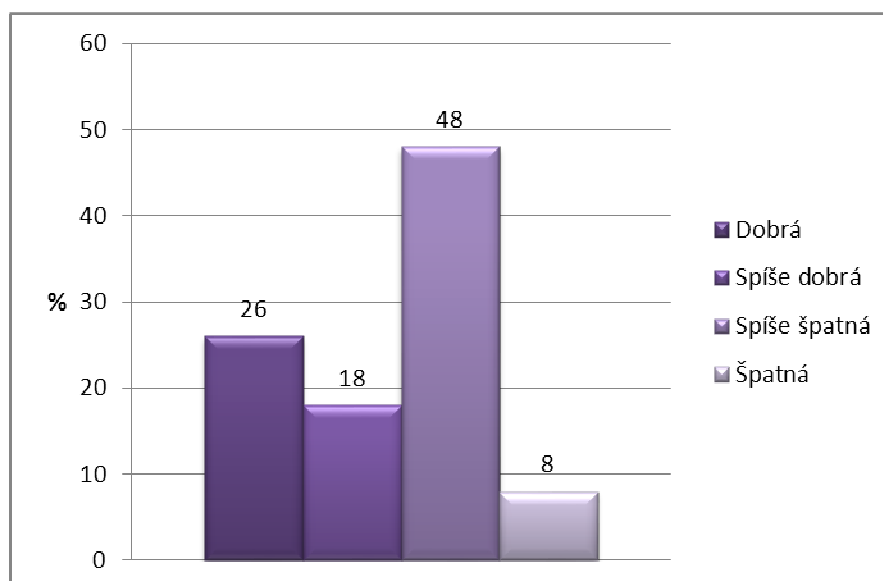
Jako odpověď na otázku týkající se kvality lékařské péče ve vězení označilo 44 % dotazovaných variantu „spíše špatná“ a 36 % variantu „špatná“. Možnost „spíše dobrá“ označilo 12 % dotazovaných žen a možnost „dobrá“ zvolilo 8 % dotazovaných žen. (Tab. 17. Graf 17.)

Graf č. 17: Lékařská péče (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 18: Jak byste ohodnotila úroveň stravování ve vězení?*Tabulka č. 18. Stravování (Zdroj: vlastní)*

Stravování	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Dobrá	13	26
Spíše dobrá	9	18
Spíše špatná	24	48
Špatná	4	8
Celkem	50	100

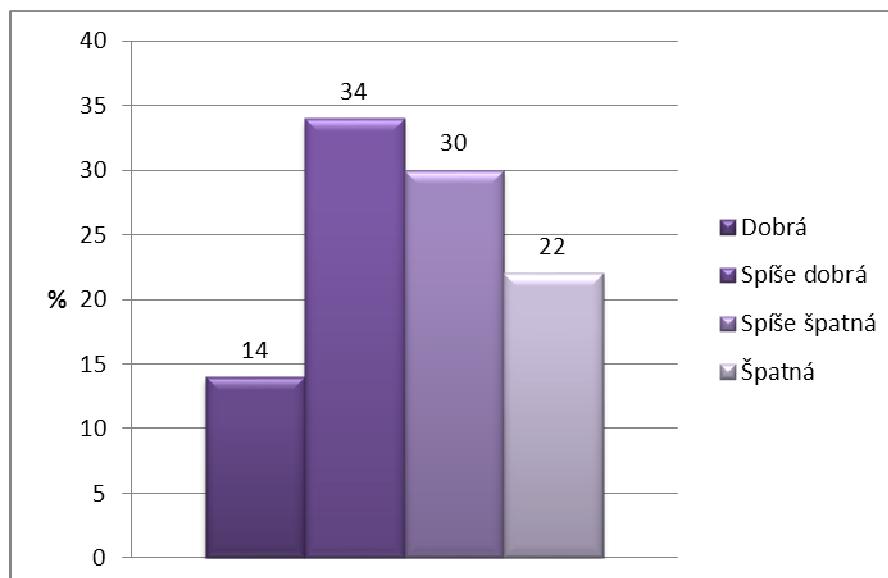
Z vyhodnocených dotazníků vyplynulo, že téměř polovina dotazovaných (48 %) považuje úroveň stravování ve vězení za spíše špatnou. 26 % respondentek popsalo úroveň stravování za dobrou a 18 % dotazovaných žen tuto označila za spíše dobrou. 8 % žen považuje situaci ve stravování jako špatnou. (Tab. 18. Graf 18.)

Graf č. 18: Stravování (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 19: Jak byste ohodnotila nabídku volnočasových aktivit ve věznici?*Tabulka č. 19: Volnočasové aktivity (Zdroj: vlastní)*

Volnočasové aktivity	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Dobrá	7	14
Spíše dobrá	17	34
Spíše špatná	15	30
Špatná	11	22
Celkem	50	100

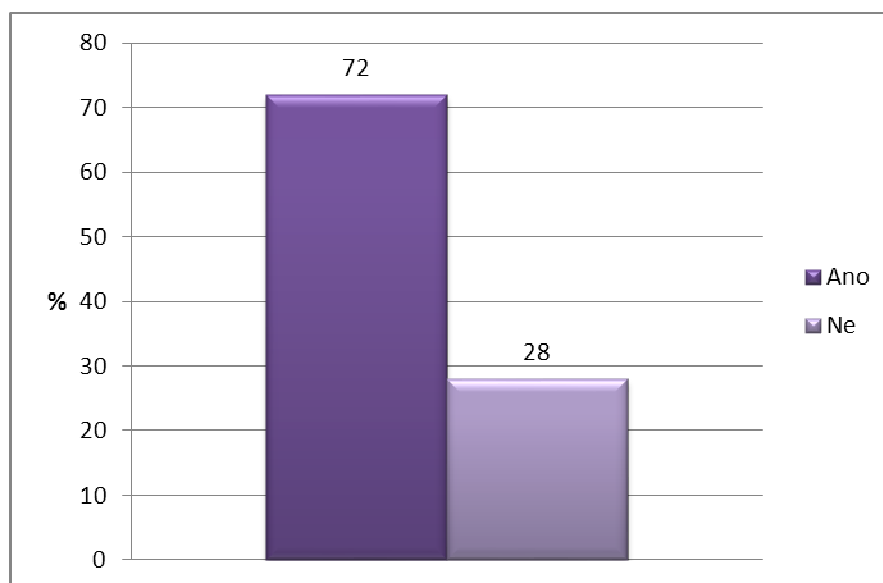
Při posuzování nabídky volnočasových aktivit označilo 34 % dotazovaných žen tuto nabídku za spíše dobrou a 30 % za spíše špatnou. 22 % žen považuje nabídku za špatnou a 14 % za dobrou. (Tab. 19. Graf 19.)

Graf č. 19: Volnočasové aktivity (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 20: Našla jste ve vězení přátele?*Tabulka č. 20. Přátelé ve VTOS (Zdroj: vlastní)*

Přátelé ve VTOS	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	36	72
Ne	14	28
Celkem	50	100

Na otázku, zda si našly během dosavadního výkonu trestu ve vězení přátele, odpovědělo 72 % dotazovaných žen, že ano. Pouze 28 % žen odpovědělo záporně. (Tab. 20. Graf 20.)

Graf č. 20: Přátelé v VTOS (Zdroj: vlastní)

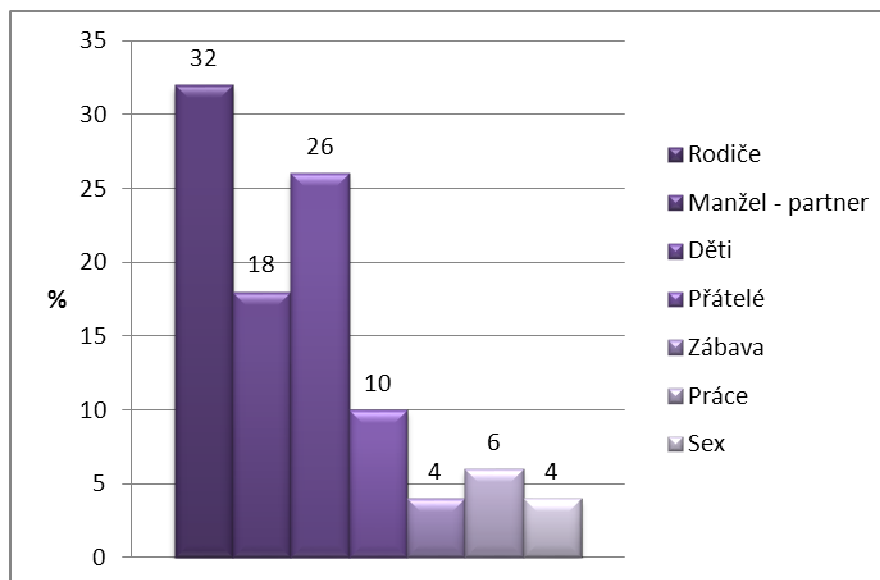
Otázka č. 21: Co (kdo) Vám nejvíce chybí ve vězení?*Tabulka č. 21: Co Vám chybí ve VTOS (Zdroj: vlastní)*

Co Vám chybí ve VTOS	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Rodiče	16	32
Manžel - partner	9	18
Děti	13	26
Přátelé	5	10
Zábava	2	4
Práce	3	6
Sex	2	4
Celkem	50	100

Z vyhodnoceného dotazníkového šetření vyplývá, že největší část dotazovaných žen nejhůře vnímá nemožnost přímého kontaktu s osobami z nejbližší rodiny. Nejčastější odpovědí na tuto otázku (32 %) byla označována varianta „rodiče“. Jako druhá nejčetnější byla varianta „děti“ (26 %) a třetí nejčastěji označovaný jako postrádaný byl manžel, nebo přítel (18 %). Variantu „přátelé“ jako chybějících ve výkonu trestu označilo 10 % dotázaných žen.

Pod hranici 10 % co do četnosti označení se dostaly možnosti odpovědí na otázku dotazníku „práce, zábava a sex“. Možnost práce postrádá ve výkonu trestu 6 % dotazovaných žen. A varianty zábava a sex uvedly ve svých výpovědích shodně 4 % respondentek. (Tab. 21. Graf 21.)

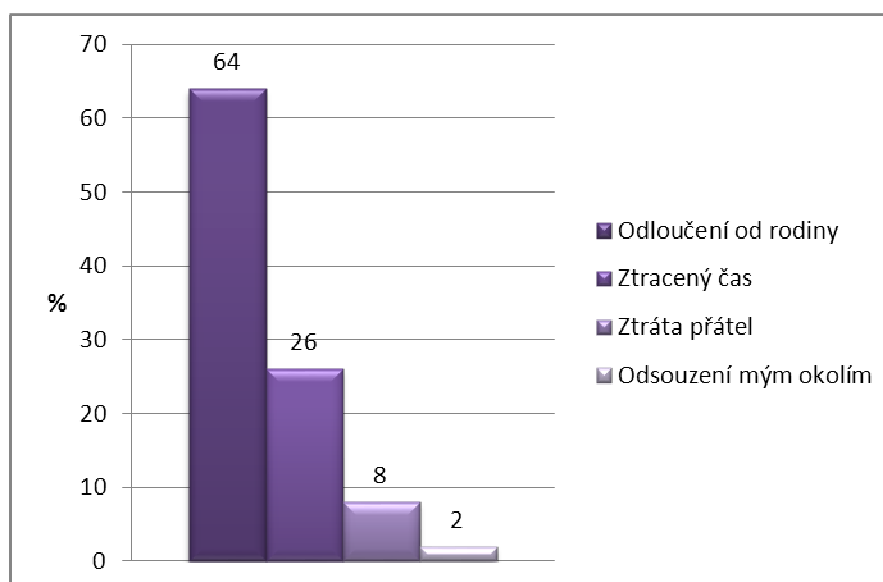
Graf č. 21: Co Vám chybí ve VTOS (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 22: Co Vám nejvíce vadí ve vězení?*Tabulka č. 22: Co vám vadí ve vězení (Zdroj: vlastní)*

Co Vám vadí na VTOS?	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Odloučení od rodiny	32	64
Ztracený čas	13	26
Ztráta přátel	4	8
Odsouzení okolím	1	2
Celkem	50	100

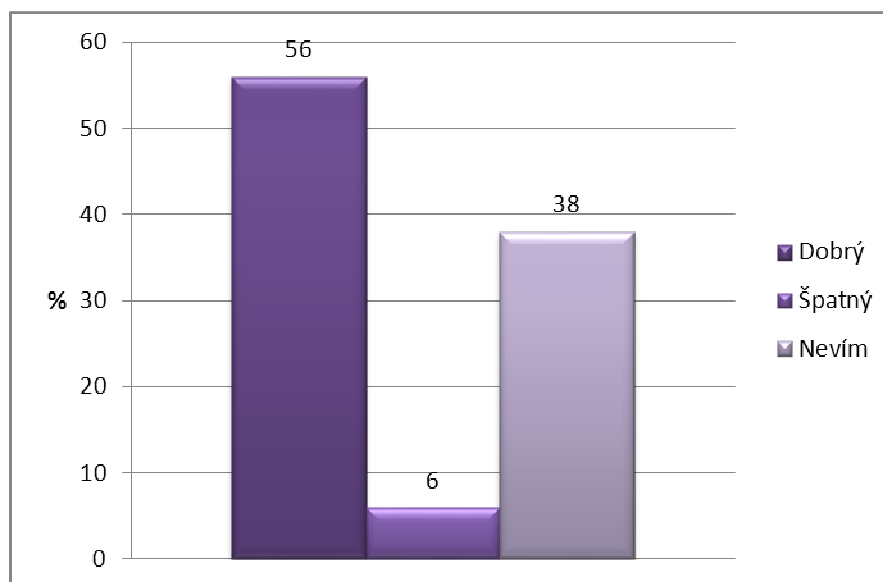
Dále bylo dotazníkem zjištěno, že 64 % dotazovaných žen ve vězení nejvíce vadí odloučení od rodiny, 26 % uvedlo ztracený čas. 8 % žen nejvíce vadí ztráta přátel a 2 % považuje za nejhorší odsouzení okolím. (Tab. 22. Graf 22.)

Graf č. 22: Co Vám vadí ve vězení (Zdroj: vlastní)

Otázka č. 23: Jak hodnotíte přístup zaměstnanců Vězeňské služby k Vám ve výkonu trestu?*Tabulka č. 23. Přístup zaměstnanců VS (Zdroj: vlastní)*

Přístup zaměstnanců VS	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Dobry	28	56
Špatný	3	6
Nevím	19	38
Celkem	50	100

Na otázku zkoumající subjektivně vnímaný přístup zaměstnanců VS ČR odpovědělo kladně 56 % žen. 38 % dotazovaných nedokázalo odpovědět ani kladně ani záporně a 6 % odpovídajících označilo jejich přístup za špatný. (Tab. 23. Graf 23.)

Graf č. 23. Přístup zaměstnanců VS (Zdroj: vlastní)

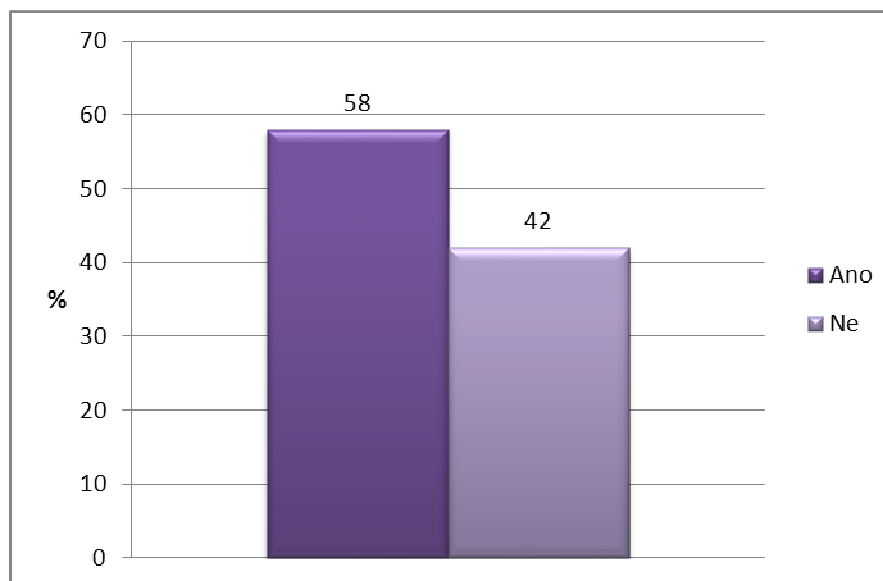
Otázka č. 24: Myslíte si, že máte možnost vlastní aktivitou změnit způsob Vašeho „vězeňského“ života?

Tabulka č. 24: Možnost změny (Zdroj: vlastní)

Možnost změny	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	29	58
Ne	21	42
Celkem	50	100

Na závěrečnou otázku dotazníku, zkoumající názor respondentek na možnost vlastními silami ovlivnit průběh výkonu trestu, odpovědělo 58 % z nich, že ano. A 42 % dotazovaných uvedlo, že si nemyslí, že by tuto možnost měli. (Tab. 24. Graf 24.)

Graf č. 24: Možnost změny (Zdroj: vlastní)

5.4 Analýza výsledků výzkumu

Rozborem výsledků dotazníkového šetření bylo zjištěno, že oslovené respondentky byly převážně ve věku 26 až 50 let. Ostatní kategorie (do 25 let a nad 51 let) byly taktéž zastoupeny, ale v podstatně menší míře. Jako nejčastější místo trvalého bydliště dotazované ženy uváděly malé město a to v nadpoloviční míře. Dále je patrné, že většina dotazovaných žen byla svobodná a nejčastěji uváděný počet nezletilých dětí v péči před nástupem výkonu trestu odnětí svobody byl 1 – 2. Nejčastěji uváděným nejvyšším dosaženým vzděláním bylo základní, druhým a třetím v pořadí bylo vzdělání odborné a střední.

Dotazované odsouzené ženy nejčastěji v dotaznících uváděly, více jak 60 %, pořadí svého trestu jako první. Před nástupem trestu odnětí svobody většina dotazovaných žen nepracovala. Svůj volný čas nejčastěji trávily s rodinou a přáteli a to domácími pracemi, četbou, poslechem hudby, nebo společnou zábavou. V přímém kontaktu s přáteli byla téměř polovina dotazovaných denně. Více jak dvě třetiny respondentek v dotazníku uvedlo, že nenavštěvovaly lékaře při pravidelných a preventivních prohlídkách, ale jen při potížích.

Z vyhodnocení dotazníků vyplynulo, že polovina dotázaných udržuje kontakt mimo VTOS s rodiči a více jak třetina s partnery a dětmi. Jako nejčastější způsob kontaktu byla uváděna forma dopisů.

Dále výzkum naznačil, že většina dotazovaných žen ve vězení nepracuje a naprostá většina nenavštěvuje žádný vzdělávací program ani kurz. Nadpoloviční část dotázaných tráví svůj volný čas četbou, ručními pracemi, sledováním televize a poslechem hudby a o něco menší zájem projevují ženy o volnočasové aktivity programu zacházení.

Dalším rozborem dotazníkového šetření bylo zjištěno, že více jak 80 % dotazovaných žen hodnotí lékařskou péči ve vězení jako spíše špatnou a špatnou. Úroveň stravování hodnotí jako spíše špatnou a špatnou nadpoloviční část dotazovaných. A spokojenost s nabídkou volnočasových aktivit projevila necelá polovina dotazovaných žen.

Velká většina dotázaných uvedla, že si během výkonu trestu našla ve vězení přátele. Naprosté většině dotazovaných chybí během výkonu trestu nejbližší rodinní příslušníci (rodiče, partneři, děti) a stejně tak pociťují největší nelibost z odloučení od rodiny.

Nadpoloviční část žen označila přístup zaměstnanců Vězeňské služby jako dobrý, ale více jak třetina neuvedla ani kladné, ale ani záporné hodnocení. V poslední otázce dotazníku

většina dotazovaných žen uvedla, že věří v šanci vlastními silami pozměnit způsob „vězeňského života“.

Vyhodnocení hypotéz

H 1 – Domnívám se, že více jak 50 % odsouzených žen negativně vnímá odloučení od rodinných příslušníků.

Tato hypotéza byla **verifikována**, neboť ve všech otázkách týkajících se rodinných příslušníků a nejbližších přátel (otázka č. 8, 12, 21, 22) označila nadpoloviční část dotazovaných jejich nepřítomnost za negativní.

H 2 - Předpokládám, že většina dotazovaných žen vyhledává volnočasové aktivity, jako alternativu trávení volného času ve VTOS.

Tato hypotéza byla **falzifikována**, neboť pouze 46 % dotazovaných (Tab. 16.) vyhledává volnočasové aktivity jako náplň volného času ve VTOS, a jen 48 % žen (Tab. 19.) označilo nabídku těchto aktivit za dobrou, nebo spíše dobrou.

H 3 – Domnívám se, že nadpoloviční většina dotazovaných žen je spokojená s úrovní stravování ve VTOS.

Tato hypotéza byla **falzifikována**, neboť pouze 44 % dotazovaných žen (Tab. 18.) označilo úroveň stravování ve VTOS na dobrou, popřípadě spíše dobrou.

První hypotéza byla verifikována a to velmi věrohodně, neboť hranice 50 % byla překročena v rozmezí 60 – 88 % respondentek.

Hypotézy H 2 a H 3 byly falzifikované, ale velmi těsným rozdílem, neboť hranice 50 % nebyla dosažena v rozmezí 2 – 6 % respondentek.

6 DISKUZE

Výběr respondentek pro svůj výzkum jsem se rozhodl podřídít jedinému hledisku a to oddělení, ve kterém ženy odpykávají svůj trest odnětí svobody. Domníval jsem se, že různá oddělení mohou ženy ve výkonu trestu motivovat různým způsobem a tím se do jisté míry může lišit i jejich subjektivní vnímání uspokojování osobních potřeb. Ženy zařazené do věznic s ostrahou mají v některých směrech jiný denní režim, než matky pečující o nezletilé dítě. Stejně tak žena s drogovou anamnézou zařazená na specializované oddělení (bezdrogová zóna) bude ve výkonu trestu odnětí zřejmě jinak motivována. Těmto jednostranným odchylkám jsem se širším spektrem dotázaných žen snažil předejít.

V předchozí kapitole jsem se pokusil o sumarizaci výsledků jednotlivých částí dotazníku, která sama o sobě poskytuje částečný přehled o zkoumané problematice. Je zde však několik oblastí, které by si možná zasloužily širší diskusi a do budoucna podrobnější zkoumání.

V odpovědi na otázku č. 3 označilo 60 % dotázaných žen svůj rodinný stav jako „svobodná“. Ale při pohledu na následující otázku č. 4 zjistíme, že počet dotázaných, které nemají žádné dítě, je 42 %. Z toho lze odvodit, že téměř 20 % těchto svobodných žen vychovávalo před nástupem výkonu trestu alespoň jedno nezletilé dítě. Do značné míry tyto skutečnosti jistě kopírují současný celospolečenský trend nesezdaného soužití rodičů, ale je možné, že v některých potencionálně delikventních skupinách je toto procento nad celospolečenským průměrem.

Další část dotazníku zkoumala oblast zaměstnání (otázka č. 7 a 14). Zde dotazované ženy uvedly, že 68 % z nich před nástupem VTOS nepracovalo, a 54 % žen nepracuje ani ve VTOS. Pokud bychom tyto údaje porovnali s celorepublikovým průměrem nezaměstnanosti (8,1 %) ³⁰, vidíme zde podstatný rozdíl. Jistě je toto % ovlivněno možností pracovního zařazení, množstvím nabídek ve VTOS a i jiným podmínkám, které zaměstnávání odsouzených stěžují. Ale je možné, že skutečnost zda člověk má stálé zaměstnání, má osvojené základní pracovní návyky a opravdu „pracovat chce“ může mít jistou spojenost s delikventní anamnézou či potencionální kriminalitou.

³⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes>,

Velmi kriticky a negativně se dotazované ženy vyjadřovaly k úrovni lékařské péče a stravování. Pokud bychom provedli komparaci s odpověďmi na stejnou problematiku před nástupem VTOS, došli bychom ke zjištění, že přesto že 80 % dotazovaných žen označilo lékařskou péči ve vězení za spíše špatnou a špatnou (Tab. 17), v civilním životě 68 % dotazovaných neabsolvovalo pravidelné a preventivní lékařské prohlídky, ale navštěvovaly lékaře jen při akutních potížích (Tab. 11). Pak by se dala jejich nespokojenost a možné zdravotní problémy přičítat na vrub jejich nezodpovědnému chování před nástupem VTOS. Podobně tak situace s nespokojeností s úrovní stravování by se dala vysvětlit a do značné míry možná omluvit podobným způsobem života. Pokud člověk tráví čas s rodinou a s přáteli doma, nebo zábavou ve společnosti přátel, jistě preferuje jinou úroveň a nabídku stravování, kterou ovšem nelze v podmínkách výkonu trestu v žádném případě zajistit.

Další oblastí, která stojí za širší diskusí je oblast vzdělávání a zájmu o ní. 42 % dotazovaných žen nedosáhlo vyšší než základní vzdělání a dalších 26 % dosáhlo vzdělání odborné. (Tab. 5) Přesto se před nástupem VTOS vzdělávání věnovala ve volném čase pouze 2 % dotazovaných (Tab. 5) a ve vězení se 82 % žen neúčastní žádného vzdělávacího programu a kurzu pořádaného ŠVS (Tab. 15), přesto že jejich nabídka je široká a kapacity nenaplněny.

7 ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se věnoval kvalitě života žen ve výkonu trestu odnětí svobody. Konkrétně subjektivnímu vnímání odsouzených žen, jak ony vnímají svůj život „mezi ploty“ a jak hodnotí jednotlivé stupně pomyslného žebříčku hodnot. Pokusil jsem se o porovnání jednotlivých oblastí života, které ovlivňují, nebo alespoň podle mého přesvědčení by mohly ovlivňovat, kvalitu jejich života jako takového.

Kvalitní život lze jen stěží pojmenovat a podle některých teorií to ani možné není. Neboť každý z nás má jiné, nebo alespoň do značné míry odlišné představy o hodnotách, potřebách a prioritách. Tato škála preferovaných skutečností se ještě násobí koeficientem rozličných životních a osudových situací, které mohou veškeré hodnoty a úrovně důležitosti dozajista změnit. Je bezpochyby, že okamžiky nástupu výkonu trestu odnětí svobody lze mezi tyto situace s úspěchem řadit.

V první teoretické části své práce popisuji základní pojmy spojené s výkonem trestu odnětí svobody. Dále pak předkládám krátký exkurs do historie trestání, struktury Vězeňské služby ČR a stručný popis Věznice Světlá nad Sázavou.

V praktické části seznamuji čtenáře s výzkumem zaměřeným na subjektivní posouzení kvality života žen, které si odpykávají svůj trest odnětí svobody ve Věznici Světlá nad Sázavou. Za pomoci dotazníkové metody se pokouším mapovat jednotlivé potřeby, jejich hodnotový status a míru jejich uspokojování během výkonu trestu odnětí svobody.

„Základem subjektivní QOL a jejich výzkumu byly subjektivní proměnné jako spokojenost se službami, sebehodnocení, emoční stabilita. Právě nálada a emoce mají velký vliv na subjektivní hodnocení QOL.“³¹

Ze závěrečné analýzy dotazníkového šetření vyplývá, že dotazované ženy záměrně vybrané napříč spektrem umístěných odsouzených žen, považují za prioritní kontakt s osobami z blízkého rodinného či společenského okolí. Ať již se jedná o kontakt přímý, v podobě návštěv, či zprostředkovaný v podobě dopisů a telefonátů. V naprosté většině se dotazované ženy vyjadřovaly o kontaktu s nejbližšími, jako o nejdůležitějším faktoru, který nejvíce postrádají ve výkonu trestu odnětí svobody.

³¹ VAĐUROVÁ, H., MÜHLPACHR, P. *Kvalita života – teoretická a metodologická východiska*, Brno 2005, s. 17.

Toto naznačuje, že právě kontakt s nejbližšími členy rodiny by se mohl stát tím spojovacím článkem mezi snahou společnosti o nápravu a resocializaci odsouzeného a jeho snahou o „přežití“ ve výkonu trestu odnětí svobody. Zdravá úroveň sociálních vztahů s osobami blízkými by se potom mohla stát dalším z motivačních činitelů pro osobní snahu o změnu delikventního chování.

„U odsouzených, kteří mají rodinné zázemí a udržují pravidelný kontakt s rodinou, je daleko lépe naplňován účel výkonu trestu. Odsouzený je motivován k bezproblémovému pobytu ve vězení a vytváří si podmínky pro například podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Rodina je tedy jeden z hlavních pozitivních činitelů, které mohou na strukturu osobnosti odsouzeného působit.“³²

Domnívám se proto, že jedním z možných směrů, kterým by se měla práce s odsouzenými osobami v budoucnu přibližovat, je udržování, případně navazování funkčních a aktivních vztahů s nejbližšími rodinnými příslušníky. Aktivace nejen výchovné funkce rodiny, ale také motivační síly potřeby někam patřit, někoho mít, k někomu se vracet.

V návaznosti na to, že více jak dvě třetiny odsouzených žen uvedlo, že si našly přátele i ve vězení (otázka č. 20), doporučuji využívat ve větší míře kolektivní aktivity a terapie směřující k rozvoji sociálních a komunikačních dovedností, odpovědnosti vůči kolektivu a přátelům a nácviku a udržování zdravých zvyklostí způsobů života.

³² ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ č. 2, Vězeňská služba České republiky, 2010, s. 14

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Právní předpisy, zákony a vyhlášky

1. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
2. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.
3. Evropská vězeňská pravidla. Doporučení Rady Evropy č. R (87) 3.
4. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, v platném znění.
5. Zákon č. 169/1999 Sb., o Výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění.
6. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Knihy a monografie

7. BAJCURA, L. *Práva vězně*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-555-6.
8. ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. ISBN 80-7251-104-1.
9. ČERNÍKOVÁ, V. a kol. *Sociální ochrana. Terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0.
10. FOUCAULT, M. *Dohlížet a trestat*, Praha: Dauphin, 2000 ISBN 80-86019-96-9
11. KRATOCHVÍL, V. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné*. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 978-80-7400-042-3
12. KRAUS, B., Poláčková V. *Člověk-prostředí-výchova*, Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
13. MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4550-7.
14. NEDBÁLKOVÁ, K. *Spoutaná rozkoš*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-65-2.
15. SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita, 2007 ISBN 978-80-7372-287-6.

16. SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie III. díl*. Liberec: Technická univerzita, 2007. ISBN 978-80-7372-205-0.
17. SOLNAŘ, V. a kol. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9.
18. ŠÍMA, A., SUK, M. *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-014-0.
19. VAĎUROVÁ, H. MÜHLPACHR, P. *Kvalita života – teoretická a metodologická východiska*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3754-7.
20. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vydání, Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
21. VELIKOVSKÁ, K. *Svobodná, i když za mřížemi*. Brno: Jota, 2006. ISBN 80-7217-425-8.

Časopisy a jiné zdroje

22. Archiv věznice Světlá nad Sázavou.
23. COYLE, A. *Řízení věznic v čase změn*. Překlad a úprava Voláková, I. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004, Praha: Vězeňská služba České republiky, 2004. ISSN 1213-9297.
24. České vězeňství č. 2, Vězeňská služba České republiky, 2010.
25. Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, *Sborník referátů z mezinárodní konference*, Praha 2003.
26. Řezáč, F. J. *Vězeňství v posavadních způsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců*. Příloha časopisu České vězeňství 4, 1995.
27. Vnitřní rád Věznice Světlá nad Sázavou.

Internetové zdroje

28. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes/>
29. Vězeňská služba České republiky [online]. ©2012 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/cile-a-poslani-vs-cr-6124>
30. Vězeňská služba České republiky [online]. ©2012 [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/informacni-servis-1629/statisticke-udaje-467/aktualni-pocty-veznu/>
31. Vězeňská služba České republiky [online]. ©2012 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/>
32. Vězeňská služba České republiky [online]. ©2012 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/zakladni-informace-154/strucna-charakteristika-veznice-275>
33. Vězeňská služba České republiky [online]. ©2012 [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/vykon-vezenstvi-462/vykon-trestu-1052/bezdrogova-zona>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

VS ČR Vězeňská služba České republiky

VTOS Výkon trestu odnětí svobody.

SpO Specializované oddělení.

QOL Překlad z angl. „Quality of life“.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: Věznice Světlá nad Sázavou

Obrázek č. 2: Vývoj počtu odsouzených ve Věznici Světlá nad Sázavou

Obrázek č. 3: Loutkoherecký kroužek

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Věk respondentek

Tabulka č. 2: Trvalé bydliště

Tabulka č. 3: Rodinný stav

Tabulka č. 4: Počet dětí

Tabulka č. 5: Vzdělání

Tabulka č. 6: Pořadí trestu

Tabulka č. 7: Zaměstnání před VTOS

Tabulka č. 8: Volný čas před VTOS

Tabulka č. 9: Volný čas před VTOS

Tabulka č. 10: Čas s přáteli

Tabulka č. 11: Preventivní prohlídky

Tabulka č. 12: Kontakt mimo VTOS

Tabulka č. 13: Způsob kontaktu

Tabulka č. 14: Práce ve VTOS

Tabulka č. 15: Vzdělávací programy

Tabulka č. 16: Volný čas ve VTOS

Tabulka č. 17: Lékařská péče

Tabulka č. 18. Stravování

Tabulka č. 19: Volnočasové aktivity

Tabulka č. 20. Přátelé ve VTOS

Tabulka č. 21: Co Vám chybí ve VTOS

Tabulka č. 22: Co vám vadí ve vězení

Tabulka č. 23. Přístup zaměstnanců VS

Tabulka č. 24: Možnost změny

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Věk respondentek.

Graf č. 2: Trvalé bydliště

Graf č. 3: Rodinný stav

Graf č. 4: Počet dětí

Graf č. 5: Vzdělání

Graf č. 6: Pořadí trestu

Graf č. 7: Zaměstnání před VTOS

Graf č. 8: Volný čas před VTOS

Graf č. 9: Volný čas před VTOS

Graf č. 10: Čas s přáteli

Graf č. 11: Preventivní prohlídky

Graf č. 12: Kontakt mimo VTOS

Graf č. 13: Způsob kontaktu

Graf č. 14: Práce ve VTOS

Graf č. 15: Vzdělávací programy

Graf č. 16: Volný čas ve VTOS

Graf č. 17: Lékařská péče

Graf č. 18: Stravování

Graf č. 19: Volnočasové aktivity

Graf č. 20: Přátelé v VTOS

Graf č. 21: Co Vám chybí ve VTOS

Graf č. 22: Co Vám vadí ve vězení

Graf č. 23. Přístup zaměstnanců VS

Graf č. 24: Možnost změny

SEZNAM PŘÍLOH

P I Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den.

Obracím se na Vás s žádostí a několik minut vašeho času. Pouze tolik budete potřebovat na vyplnění tohoto dotazníku. Všechny vyplněné informace jsou anonymní. Tento dotazník bude použit jako podklad pro bakalářskou práci zaměřenou na kvalitu života žen ve výkonu trestu odnětí svobody. Vámi zvolené odpovědi prosím zakroužkujte, nebo popište vlastními slovy.

Za vaši ochotu předem děkuji.

1. Jaký je Váš věk?

- Do 25 let
- 26 až 50 let
- 51 a více let

2. Místo Vašeho trvalého bydliště?

- Vesnice
- Malé město
- Velké město

3. Jaký je Váš rodinný stav?

- Svobodná
- Vdaná
- Rozvedená

4. Kolik dětí jste měla před nástupem výkonu trestu?

- 0
- 1 - 2
- 3 a více

5. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Nedokončené základní
- Základní
- Odborné
- Střední
- Vyšší

6. Jaké je pořadí Vašeho trestu?

- 1.
- 2.
- 3. a více

7. Byla jste před nástupem (posledního) trestu odnětí svobody zaměstnaná, nebo samostatně výdělečně činná?

- Ano
- Ne

8. S kým jste trávila nejčastěji Váš volný čas před nástupem výkonu trestu?

- S rodinou
- S přáteli
- O samotě

9. Čím jste vyplňovala Váš volný čas před nástupem výkonu trestu?(max. 3 odpovědi)

- Domácí práce, četba, poslech hudby apod.
- Sport
- Vzdělání
- Zábava s přáteli

10. Jak často jste byla před nástupem výkonu trestu v kontaktu se svými přáteli?

- Denně
- O víkendu
- Občas

11. Absolvovala jste před nástupem výkonu trestu pravidelné preventivní prohlídky? (praktický lékař, zubní lékař, gynekolog, apod.)

- Ano, pravidelně
- Jen při potížích

12. S kým mimo vězení udržujete v současné době nejužší kontakt?

- Rodiče
- Manžel – partner
- Děti
- Přátelé

13. Jakým způsobem jste s nimi v kontaktu?

- Navštěvují mne
- Dopisem
- Telefonem

14. Pracujete ve vězení? Případně proč?

- Ano
- Ne

15. Navštěvujete ve vězení nějaký vzdělávací program?(škola, kurzy apod.)

- Ano
- Ne

16. Jakým způsobem vyplňujete volný čas ve vězení?

- Četba, ruční práce, televize, hudba apod.
- Aktivity programu zacházení

17. Jak byste ohodnotila úroveň lékařské péče ve vězení?

- Dobrá
- Spíše dobrá
- Spíše špatná
- Špatná

18. Jak byste ohodnotila úroveň stravování ve vězení?

- Dobrá
- Spíše dobrá
- Spíše špatná
- Špatná

19. Jak byste ohodnotila nabídku volnočasových aktivit ve věznici?

- Dobrá
- Spíše dobrá
- Spíše špatná
- Špatná

20. Našla jste ve vězení přátele?

- Ano
- Ne

21. Co (kdo) Vám nejvíce chybí ve vězení?

- Rodiče
- Manžel – partner
- Děti
- Přátelé
- Zábava
- Práce
- Sex

22. Co Vám nejvíce vadí ve vězení?

- Odloučení od rodiny
- Ztracený čas
- Ztráta přátel
- Odsouzení okolím

23. Jak hodnotíte přístup zaměstnanců Vězeňské služby k Vám ve výkonu trestu? Případně proč?

- Dobrý
- Špatný
- Nevím

24. Myslíte si, že máte možnost vlastní aktivitou změnit způsob Vašeho „vězeňského“ života?

- Ne
- Ano

Děkuji za Váš čas.